

FORBRUGERFÆNOMENOLOGI OG METAFORRYTTERE

Analyse af et produktløst tv-spot

TITELBLAD

Titel: **Forbrugerfænomenologi og metaforryttere – analyse af et produktløst tv-spot**

Aalborg Universitet

Juli 2008

Omfang: 95.724 tegn, svarende til 39,9 sider

Speciale - 10. semester, kommunikation

Morten Georgi Kristensen

Vejleder: Christian Andersen

ABSTRACT

Title: **Consumer phenomenology and Riders of the Metaphor**
                    – an analysis of the product-free tv-commercial

In this thesis I try to discuss the possibility of a combination of the phenomenology of Maurice Merleau-Ponty and the metaphor theory developed by George Lakoff and Mark Johnson in order to mediate experienced meaning. By looking at a product-free tv-commercial I try to examine the relationship between phenomenon and recognition and the structure of the perception. The main literature is *Metaphors we live by* (Lakoff & Johnson) and *Phénoménologie de la perception* (Merleau-Ponty).

Both theories claim that Mind is inherently embodied. That is the basic starting-point of trying to understand how their mindset works. What our bodies are like and how they function in the world structures the very concepts we can use to think. In that manner they challenge a long tradition of Western philosophy and they encourage their readers to open their eyes and discover a brand new world no longer saturated with empirically mistakes and limited access to the world. They emphasize our primordial embodied experience and focus the attention of philosophy to the world as we feel it by living in it. Simply because their point of view is that our bodily experience is the basis for everything we can mean, think, know and communicate. This means a change in the understanding of ourselves and it's shocking to discover that we are very different from what our philosophical tradition has told us that we are.

The thesis undergoes a presentation and a discussion of the theories in preparation for a phenomenological reduction and an account of the experience. This is followed by an inquiry from a metaphorical point of view with the ambition that meaning can be captured with this approach. In addition I try to place the inquiry into a social context by connecting it to the thoughts of Anthony Giddens concerning the challenges that we meet in modern society.

The essence of the analysis is the discovery that the tv-commercial by the form of appeal activate a conceptual metaphor tied to the orientation that establishes a positive relation between the brand and the consciousness of the consumers.

After an discussion I conclude this thesis by stating that a the metaphor theory of Lakoff and Johnson is useful in the task of serving as a language that can comprehend, embrace and point out the experienced meaning in the phenomenological field of Maurice Merleau-Ponty.

INDHOLDSFORTEGNELSE

HVAD HANDLER DET OM?	1
MIN AMBITION	3
HVAD HAR JEG TÆNKT MIG?	4
ET MØDE MED MAURICE	5
EN ADGANG TIL VERDEN	6
HVORDAN VIL JEG GØRE DET?	9
TILAGE TIL RØDDERNE	11
DU ER MIN LYGTEPÆL	13
KILDE OG MÅL	14
FORENING AF FORNUFT OG FANTASI	20
HVORFOR ER ANDREAS EN LYGTEPÆL?	23
ET TV-SPOT	25
HVAD OPLEVER JEG?	25
HVAD VED JEG?	28
MULIGE MÅDER AT LEVE PÅ	37
MERE	41
FINDE OG FORMIDLE	43
HVAD KOM JEG FREM TIL?	46
LITTERATURLISTE	47
BILAG	48

HVAD HANDLER DET OM?

I andet halvår af 2007 fik den danske telekoncern et helt nyt kommunikationsunivers. Det betød et farvel til den stramme stil med mørkeblå og hvidt, og goddag til seks forskellige farver og en masse cirkler. Det var en stor omvæltning for medarbejderne, men også omverdenen fik lidt senere TDC's nye ansigt at se.

Gennem lang tid havde vi seere gennem tv-reklamerne haft mulighed for at opbygge en relation til en dansk familie ført an af en veloplagt Thomas Bo Larsen, der som familiens far-figur Per Frederiksen rodede sig ud i alle mulige eventyr; blandt andet som overbyder på net-auktion, misforstået svinedreng i datterens Trival Pursuit-spil og som murunderstøttende gør-det-selv-fiasko-mand for at nævne et par stykker. Først blev de velkendte figurer i en presset overgangsperiode erstattet af et par selvstændige tv-spots, hvor du sandsynligvis bedst husker den almindelige unge mand, der gennem et Max One-abonnement fra TDC, der "bare bliver mere og mere lækkert" ender som en hårdtpumpe stripper med lange lyser lokker, et flamboyant overskæg og røde hotpants. Derudover var det primært internt og i TDC-butikker, at det nye kommunikationsunivers blev synligt. Den egentlige lancering begyndte med det tv-spot, som jeg vil kigge nærmere på. Hvorfor vil jeg det?

Telekommunikationsbranchen skal ikke beskyldes for at være nyskabende og banebrydende markedsføring af deres produkter i tv-spots, men nærmere som kvalitetsproduktioner indenfor tidens trend med stort fokus på pris og tekniske egenskaber. I de seneste år er der dukket mange nye virksomheder op på det danske marked specielt indenfor mobiltelefoni og internet, og det har betydet en øget konkurrence. Det er ikke urimeligt at sige, at telekommunikationsbranchens til tider mere har mindet om en benzin-krig, hvor fokus i meget høj grad er taksten på sekunder, minutter, sms, hastigheder og megabytes. Så har vi ind i mellem haft Familien Frederiksen og Polle fra Snave til at forklare os om produkterne. Sonofon har erstattet Polle med komikeren Simon Jul, mens TDC har valgt at gå helt andre veje. Så mens DSB holder fat i Harry og Bahnsen smider TDC rammefortælling og det velkendte personunivers ud, og forsøger at gå en anden vej. Det er i høj grad interessant, da henvendelsesmåden fortæller, hvordan afsenderen ser på målgruppens måde at møde reklamer og være forbruger på. Det er ikke baseret på storytelling, og der gøres ikke eksplicit rede for pris og produktfordele, som jeg i en mørk og fjern fortid på handelsskolen lærte, at man altid skal i forbindelse med markedsføring. Men hvad er det så, og hvilke redskaber og tænke måder skal vi have fokus på for at stille de rette spørgsmål, så vi kan få nogle meningsfulde svar på hvilke præmisser et produktløst tv-spot fungerer på i nutiden? Det har jeg et bud på, og det vil jeg gerne behandle i dette speciale.

Min teoretiske tilgang til analysen er den fænomenologiske metode, hvor det filosofiske udgangspunkt er Merleau-Ponty. Det vil jeg kæde sammen med Lakoff (og Johnsons) konceptuelle metafor-teori. Jeg ser de to dele som komponenter, der sammen kan danne en teoretisk forståelsesramme for analysen. Det skal gøre

mig i stand til at beskrive, hvordan mit undersøgelsesområde er sammensat, og forklare fænomenet efter bedste evne. I forhold til en fænomenologisk analyse har jeg nogle udfordringer. Hvis jeg ser på undersøgelsen som en vidensproces, der danner mening, kan jeg sige, at jeg befinder mig indenfor en ramme, der er præget af en oplevelse, der giver mig en erkendelse. Derfor er den centrale opgave for mig, at rekonstruere vejen fra erkendelsen tilbage til fænomenet. Eller sagt på en anden måde: at gøre det abstrakte i oplevelsen konkret.

De grundlæggende præmisser er, at alt hvad vi kan tænke eller forstå, er formet af, gjort muligt af og ikke mindst begrænset af vores kropslige interaktion med verden. Hjernen er bundet i kroppen, og tankerne er oftest ubevidste. Den traditionelle vestlige videnskab rummer ikke redskaber til at beskrive dette område, fordi abstrakte koncepter er metaforisk bundet til kroppen. At vores erfaring med vores sanser gør, at vi kan omtale og forstå mentale processer gennem hvad vi her kunne kalde en slags semantisk udvidelse. Derfor er det interessant at se på, hvordan man kan henvende sig til en sådan krop, og hvordan metaforen i et syn på sproget, der ikke er objektiv, kan sættes ind i et større perspektiv end det rent sproglige. At der er tale om reelle kognitive fænomener. Min påstand er at TDC's tv-spot netop er et forsøg på det, og at man kan lave en teoretisk forståelsesramme, der giver en beskrivelse, der hænger sammen med den metaforiske forståelse. Formålet med at anvende den fænomenologiske metode i undersøgelsen er, at jeg finder ud af, hvad jeg rent faktisk ved, og hvad, jeg mener at vide. Det giver mig mulighed for at skelne mellem mit grundlag for viden og det, jeg mener gennem forklaring og teori. Herefter vil jeg bruge metaforteorien fra Lakoff og Johnson til at gøre den oplevede mening synlig.

Opgavens problemstillinger har helt grundlæggende at gøre med erkendelsen og hvordan den kan etableres og føres tilbage til fænomenet. Det er ikke i min magt at løse det spørgsmål. Jeg ser specialet som et bidrag til den akkumulerende forståelse af, hvilke sproglige muligheder, vi har til rådighed for at beskrive verden på, og hvordan det kommer til udtryk. Derfor har jeg taget et eksempel, der henvender sig til en gruppe, der repræsenterer nutid og nær fremtid som danske medieforbrugere.

MIN AMBITION

Jeg sigter ikke mod at give et forkromet overblik, da jeg for det første ikke er dygtig nok fagligt, og da det i sagens natur ikke er muligt at gøre på de sider, der er til rådighed.

Nej, jeg vil gå eksperimenterende til værks ved at forsøge en kombination af flere teorier for at se om det giver mening, at undersøge virkeligheden på den måde. I konfrontationen med mit undersøgelsesfelt er det min ambition, at jeg med åbenhed og et originalt tilsnit kan vise mine tanker på en måde, så de relevante overvejelser kan genkendes.

Samtidig er det mit håb, at det bliver tydeligt, at det er min intention at lave en tekst, der er let at læse og lever op til de krav, der knytter sig til et speciale på 10. semester, Kommunikation, Aalborg Universitet.

God læselyst.

HVAD HAR JEG TÆNKT MIG?

Hvad er jeg egentligt som menneske? Det kan jeg finde mange svar på. For eksempel kunne jeg sige, at jeg er kød og blod. Så adskiller jeg mig fra ting som sten og vand. Jeg er ikke død, men levende. Jeg er ikke bundet til et sted, men kan bevæge mig rundt. På den måde adskiller jeg mig også fra planter. Men jeg ligner et dyr. For eksempel har jeg mange fælles træk med pattedyr, hvad angår organer, fordøjelse, formering og sansning. Viden om mit slægtskab kan jeg finde i biologien, der fortæller mig om arternes udvikling og ligheder mellem mennesker og dyr. Vi har meget til fælles, men hvordan adskiller vi os fra dyr? Det er ikke nok for os mennesker at spise og overleve for at have fornemmelsen af, at vi har et godt liv. Dyr bruger ikke i samme udstrækning redskaber eller frembringer noget, der ligner videnskab, politik, religion eller andre former for bevidst mening og betydning. Vi kan tænke, være fornuftvæsener, reflektere og ikke udelukkende være styret af en overlevelseshæft. Jeg kan kommunikere og sætte ord på mine følelser og tanker, og måske er netop kommunikationen det centrale, da det er på den måde, at vi møder andre menneskers følelser og tanker. Nogle mener at omdrejningspunktet for at forklare verden tager udgangspunkt i noget religiøst, magten over produktionsmidler eller vores drifter. Udgangspunktet i dette speciale er, at det er kroppen, der er centrum. Det er altså ikke menneskets forhold til Gud, Marx's forståelse af verdenshistorien eller underbevidstheden hos Freud, der er i spil. Men hvad er det så?

Da jeg første gang læste *Hverdagens metaforer* af Lakoff og Johnson kom jeg i flere omgange til at tænke på myte- og symbolteori, men det helt centrale for mig, var modstanden mod en traditionel filosofisk opfattelse af krop og sind som adskilt. Derfor undrede det mig den grad, at referencer til andre teoretiske strømninger med samme tankegods ikke var til stede. Det kommer der til gengæld i *Philosophy in the Flesh*, der yderligere klargør forståelsen af, at den kropslige dimension af mennesket ikke kan adskilles fra tanken. Selv de mest abstrakte tanker er afhængig af de egenskaber, der er til stede i kroppen som for eksempel vores sanser og følelser. På den måde giver det ikke nogen mening, at vi forestiller os en grænseløs og objektiv virkelighed udenfor den virkelighed som perceptionen giver os. Præcis som fænomenologien i skikkelse af Merleau-Ponty er Lakoff & Johnson interesseret i at se på de forståelsesstrukturer, der gør, at genstande kan ses på forskellige måder. Der er ikke tale om en at afdække en tilsyneladende, subjektiv eller overfladisk virkelighed. Nej, det handler for begge om at et fænomen som for eksempel en person, en samtale, en social relation, et sagsforhold, en bygning, et dyr, et kunstværk alle kan have forskellige fremtrædelsesformer. Det åbner muligheden for en egentlig analyse, der kan beskrive den oplevede mening. Og det er det, jeg har tænkt mig. Vi begynder med fænomenologien, og et møde med manden, der er blevet kaldt kroppens filosof: Maurice Merleau-Ponty.

ET MØDE MED MAURICE

Lad os forestille os et tankeeksperiment. Det er tidlig aften i Paris. Året er 1945. De allierede styrker har fordrevet den tyske besættelsesmagt fra Frankrig og optimismen omkring fremtiden er stor. Jeg sidder på en bænk ved Seinen og nyder forårssolen, der forsvinder ned bag byens tage. En ældre mand, omkring 40 år, sætter sig ned ved siden af mig, og præsenterer sig som Maurice Merleau-Ponty. Vi begynder at tale sammen. Håret er mørkt, kortklippet og hans ansigt er domineret af et alvorligt blik, en markant hage og en stor næse. Han fortæller mig, at han har undervist, været løjtnant i den franske hær før kapitulationen og under anden verdenskrig var han aktiv i modstandsbevægelsen. Nu underviser han igen, og er ved at lægge sidste hånd på en bog ¹. ”Hvad handler den om?” spørger jeg interesseret. Han smiler, rejser sig op og gør tegn til at jeg skal komme med. Vi går et lille stykke vej, stopper op og pludselig strækkes hans højre pegefinger i retningen af en flok børn i en lille park. Jeg kan se, at de gemmer sig, gestikulerer, gynger, hopper, lader som om, leger, løber, mimer, råber, skriger, slås, spiller bold, springer, synger og hvad børn nu ellers gør. ”Et barn lever og eksisterer så sandelig igennem kroppen,” siger han. Han peger på en pige, der rører ved en træhest. ”Hun rører ved verden med sine hænder og øjne, og verden rører ved hende.” Jeg bliver mere nysgerrig, og spørger løs, men han bliver lidt rastløs, kigger væk et par gange. Der er tavshed, og han vender siden til mig, tager en lap papir frem, og skriver noget på det. Han folder det sammen, og giver det til mig. Så rejser han sig op, retter på bukser og skjorte og siger: ”Du må vente på resten af min bog og købe den.” Jeg folder papiret ud og læser:

”Jeg er ikke i rummet og i tiden, jeg tænker ikke rummet og tiden; jeg er til i rummet og tiden, min krop hæfter sig til dem og favner dem.” ²

Han går et par skridt og vender sig så om, smiler genert og går videre.

---

¹ Facts efter kort biografi i Fænomenologi, Zahavi, Dan, Roskilde Universitetsforlag 2003, s. 98-99

² Kroppens fænomenologi, Merleau-Ponty, Det lille forlag 1994, s. 94

EN ADGANG TIL VERDEN

Det er måske en anelse dristigt, at jeg indleder en undersøgelse af fænomenologien med et stykke fiktion. Betoningen af det barnlige, kropslige og deskriptive er ikke tilfældig. Essensen af tankerne fra Merleau-Ponty er, som jeg ser det, en speciel indstilling til videnskaben og til livet selv. Der er hele tiden en søgen i hans tekster, der vil tilbage til et punkt, hvor verden er ny og umiddelbar. Hvor vi med vores krop udforsker og ser forundret på verden. Merleau-Ponty ser nærmest fænomenologi som en slags arkæologi, hvor vi skal fokusere på den menneskelige eksistens. Hvor vi skal undersøge relationer mellem fænomener, der eksisterer for bevidstheden, og som ikke mindst er meningsfulde for bevidstheden gennem perception. Modsat andre fænomenologer vil han ikke gøre det til en videnskab, der kan give en objektiv beskrivelse af fænomenerne.

”Den* er et forsøg på direkte beskrivelse af vor oplevelse sådan som den er og helt uden hensyn til dens psykologiske tilblivelse og til de årsagsforklaringer, som videnskabsmanden, historikeren eller sociologen måtte give den.”³

(* fænomenologien)

Samtidig betyder det, at hans fænomenologi kommer til at stå i skærende kontrast til for en videnskabelig metode, der kræver en adskillelse af forskeren og det udforskede. Han ser denne metode som naiv og hyklerisk, og at de videnskabelige bestemmelser er abstrakte og arbitrære.

”Videnskabens verden omslutter mig ikke. Alt hvad jeg ved om verden, også min videnskabelige viden, ved jeg i kraft af et syn, som er mit, en erfaring om verden, uden hvilken videnskabens symboler intet ville sige mig.”⁴

Med andre ord er han godt og grundigt træt af, at den moderne objektive videnskab har en dominerende ontologisk status, og derfor gennemsyrrer hverdags sproget og den måde, vi taler om verden på. Specielt drejer det sig om fagvidenskaber, der forsøger at dele helheder om i dikotomier som vi tager for givet: for eksempel natur/kultur og indre/ydre.

”Bør historien forstås ideologisk, politisk, religiøst eller økonomisk? Skal en doktrin forstås ud fra sit håndgribelige indhold eller ud fra forfatterens psykologi og begivenhederne i hans liv? Man må forstå på alle måder på én gang, alt har en mening, vi genfinder under alle forhold den samme værensstruktur. Alle disse synspunkter er sande, når blot de ikke isoleres, og vi når til bunds i

---

³ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 16

⁴ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 18

historien og finder den unikke kerne af eksistentiel betydning, der udtrykker sig i hver fremtrædelsesmåde.”⁵

Særligt adskillelsen af kroppen fra sjælen, tanken eller bevidstheden optager Merleau-Ponty, der overskrider det forhold ved at beskrive menneskets levede kropslighed som forud for erfaringen af kroppen som en objektiv genstand. Vi kan altså ikke adskilles fra kroppen. Vi er nærmere vores krop. Det kalder han væren-i-verden, der indeholder kroppen og bevidstheden i én enhed. På den måde bliver kroppen mere end en form, et hylster eller et biologisk system. Kroppen er fyldt med betydning, evigt sansende og er vores adgang til verden, og derfor bliver oplevelsen det centrale, da der her er et umiddelbart sammenfald mellem bevidsthed (perceptionens subjekt) og verden (perceptionens objekt).

”Perceptionen er ikke en videnskab om verden, den er ikke engang en handling, en velovervejeth stillingtagen; den er en baggrund, mod hvilken alle handlinger aftegner sig, og som enhver handling forudsætter.”⁶

Jeg kunne måske sige det på den måde, at bevidsthed og verden er to sider af samme sag. At vi kan se os selv som subjekter, der bærer bevidsthed i os, og kun kan være bevidst om noget i forbindelse og interaktion med omgivelser, der selv bærer information. Jeg forstår det også på den måde, at hans søgen efter en unik kerne i enheder og helheder betyder, at perceptionen bevæger sig fra helhed til del, og at helheden ikke kan findes i summen af de enkelte dele. Så hvordan kan jeg så finde frem til den unikke kerne i et fænomen?

”Netop fordi vi fuldt ud er sammenhæng med verden, kan vi kun gøre os dette klart ved at afbryde strømmen, afbryde vor indforståede medvirken, eller sætte den ud af kraft. Ikke således at vi opgiver den sunde fornufts visheder og den naturlige indstilling – som tværtimod er filosofiens gennemgående tema – men fordi de, netop som forudsatte af enhver tænken, er ”selvfølgelige” og undgår opmærksomheden, må vi for at kalde dem tydeligt frem holde os på afstand af dem et øjeblik.”⁷

Merleau-Ponty foreslår her, at vi for en stund sætter tiden i stå og slår fornuften fra. Det kan sidestilles med den metode, der kaldes epoché eller fænomenologisk reduktion. Det betyder simpelthen, at vi finder ud af, hvad vi rent faktisk ved om fænomenet. På den måde opstår der en forskel mellem det, vi ved og det vi mener at vide. Det giver os mulighed for at reflektere over vores erfaring, og måde at erkende verden på.

---

⁵ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 31

⁶ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 20-21

⁷ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 24

”Jeg er begyndt at reflektere, min refleksion er refleksion over noget ureflekteret, den må nødvendigvis se sig selv som fremtræden; hermed fremtræder den for sig selv som en virkelig skabelse, som en ændring af bevidsthedens struktur, og det er den er givet forud for sine egne operationer at erkende den verden, der er givet for subjektet, fordi subjektet er givet for sig selv.”⁸

Refleksionen er ikke nødvendig for, at vi kan begå os i verden, men den kan skærpe vores blik for, hvordan vi lever og forstår. For fænomenologien er verden altid ny og ikke afsluttet og endelig, og da det ikke er muligt for os, at løsrive kroppen fra bevidstheden er det en umulighed for os, at nå frem til en komplet reduktion af det enkelte fænomen. Jeg forstår det på den måde, at vores væren-i-verden altid foregår i en situation, hvor vi ikke kan se fuldstændig bort fra vores erfaring og erkendelse. Altså at vi på den ene side kan søge tilbage til sansningen før refleksionen, men på den anden side ikke kan undslippe den sociale, historiske og sproglige sammenhæng, vi indgår i. Så hvis jeg skal forsøge at forstå, mener han, at jeg skal se på verden ud fra de forudsætninger. At vi mennesker er fordømt til betydning, og at det handler om at finde den unikke eksistens, der udtrykkes i spændingsfeltet mellem det umiddelbare og det reflekterede. Her spiller sproget en væsentlig rolle, og igen ser Merleau-Ponty ser på mennesket som en enhed når det gælder kommunikationen på den måde, at det ikke kan adskilles fra bevidstheden.

”Talen og tanken kunne kun antage en sådan ydre relation, hvis de begge var tematisk givne; i virkeligheden omslutter de hinanden, meningen er indeholdt i talen, og talen er meningens ydre eksistens.”⁹

Med sproget gør vi vores idéer bevidste, og han mener, at det er en kendsgerning, at vi i forbindelse med brug af sproget har en evne til at forstå mere, end det vi spontant tænker.

”Det talende subjekt tænker lige så lidt over den mening, han udsiger, som han forestiller sig de ord, han anvender.”¹⁰

Som jeg forstår det, mener Merleau-Ponty, at jeg som lytter, læser og så videre modtager tanken i det talte ord. Og når jeg taler, dannes meningen samtidig med at jeg taler. Med andre ord kunne jeg kalde det tanke, udtryk og mening på samme tid.

”Hos den, der taler, omsætter det talte ord således en allerede skabt tanke, men fuldbyrder den. Endnu vigtigere er det at erkende, at den, der lytter, modtager tanken fra selve det tale ord.”¹¹

---

⁸ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 20

⁹ Kroppens fænomenologi, Merleau-Ponty, Det lille forlag, 1994, s. 147

¹⁰ Kroppens fænomenologi, Merleau-Ponty, Det lille forlag, 1994, s. 145

¹¹ Kroppens fænomenologi, Merleau-Ponty, Det lille forlag, 1994, s. 141

På den måde bliver sproget en manifestation af vores indre væsen, og det gør det muligt for os, at forene os med andre mennesker og gøre verden forståelig. Med sproget kan vi strukturere verden i kategorier og begreber. Sproget er ikke tanker, men vores måde, at tage stilling i vores verden af betydning. Så ord er ikke tilfældige tegn, som vi er blevet enige repræsenterer genstande. Nej, det er ordene, der viser os de essenser, som fænomenologien forsøger at grave op for at forstå. Her bliver den store udfordring, at finde en måde, hvor jeg kan få essensen frem.

HVORDAN VIL JEG GØRE DET?

Med den fænomenologiske teori forsøger Merleau-Ponty at forklare, hvad bevidsthed er. Hvad der sker med mig, når noget kommer til syne for mig. Når mine oplevelser får mening. Jeg undersøger altså ikke noget fysisk eller psykisk, men meningsindhold i væren-i-verden.

Første skridt i den retning er, at beskrive for min oplevelse af fænomenet. Andet skridt er at finde ud af hvad jeg på grundlag af mit undersøgelsesmateriale faktisk ved gennem reduktion. På den måde får jeg et fordomsfrit vidensgrundlag, der gør, at jeg kan skelne mellem hvad jeg ved, og hvad kan slutte mig til. Altså er der ved reduktion kun én mulighed, mens der i den videre analyse eksisterer utallige. Jeg kan kun bruge metoden direkte på min egen bevidsthed. Hvordan en anden oplever og forstår en situation, kan man kun forsøge at rekonstruere ud fra en analyse af sproget. Og netop derfor er det vigtige for mig, at gøre forbindelsen mellem indholdet af vidensgrundlaget og oplevelsen tydelig, hvilket kan ses som undersøgelsens evidens. Det vil jeg gøre gennem beskrivelse i en slags bevidsthedsstruktur. På den måde får jeg noget, som vi kunne kalde en sproglig mur, at spille bold op af med forklaringer og teori. I den forbindelse forstår jeg teori som et kunstigt og fagspecifikt konstrueret sprogsystem, der gør, at jeg kan formulere argumenter for påstande, der kan besvare det, jeg undersøger ¹². Jeg vil lave et greb, der betyder, at jeg vil anvende metafor-teori fra Lakoff og Johnson til at finde ind til essensen mellem min oplevelse og det, der er givet for mig. Derudover vil jeg forsøge, at placere det ind i en social og samfundsmæssig kontekst fra tanker fra Anthony Giddens om det moderne samfund.

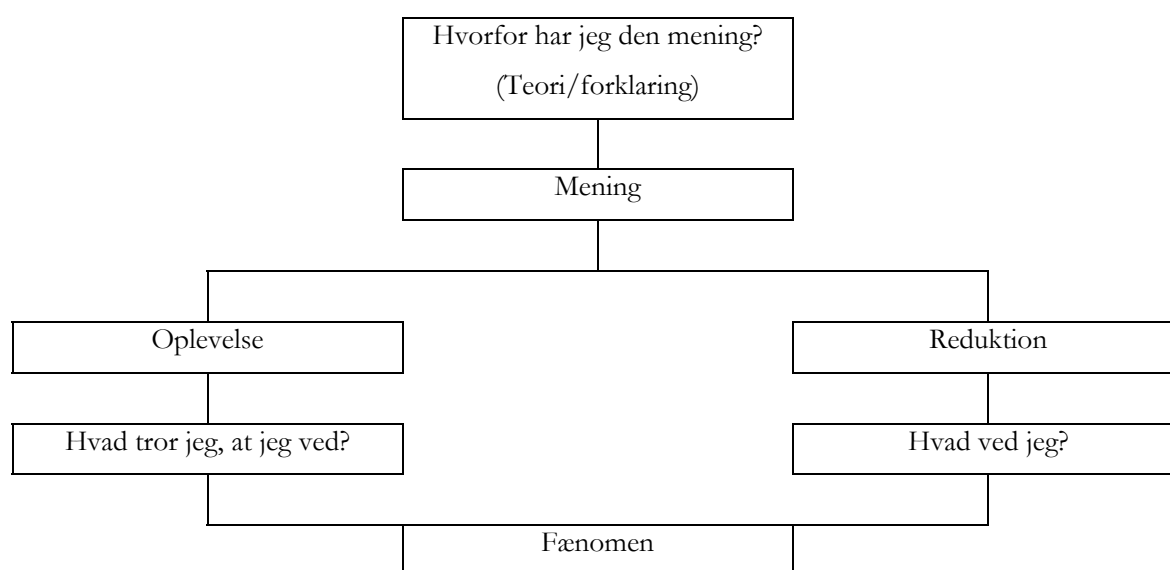
Her kunne selvoptagethedens og narcissismens alarmklokker ringe, men det er ikke tilfældet. Nej, det handler ikke om en bestemt persons bevidsthed på et bestemt tidspunkt, men en gennemgang af en mulig forståelse af hvordan en bevidsthed kan danne sig en mening om noget oplevet. Hvorfor giver det mening, at analysere sig selv i denne sammenhæng?

---

¹² Information, Medie, Kommunikation – en faglig videnskabsteori, Zeller, Aalborg Universitetsforlag 2007, s. 371-372

”At udtrykke er for det talende subjekt at blive bevidst; han udtrykker ikke blot for andre, men for selv at få at vide, hvad han mener. ... Betydningsintentionen giver sig selv en krop og erkender sig selv, idet den søger sig en ækvivalent i det system af disponible betydninger, som det sprog, jeg taler, udgør, og som består i den helhed af skrifter og kulturelle frembringelser som jeg har overtaget.”¹³

Det vil sige, at der i det udsagte sprog findes en mening, jeg kan grave efter. De fire spader er delt ud på Lakoff, Johnson, Giddens og naturligvis mig selv. Grafisk kan det fremstilles på denne måde:

Udfordring består for det første at give præcise beskrivelser af det, der viser sig, fænomenet og gennem teori og forklaring gøre sammenhængen tydelig i forhold til meningen, der opstår i mødet med forskellen mellem det, jeg ved, og det, jeg mener at vide. Nu vil jeg for en stund forlade Merleau-Ponty og redegøre for metafor-teorien fra Lakoff og Johnson. Inspireret af Merleau-Ponty og fænomenologien vil jeg forsøge, at bruge meget praktiske eksempler til at give et indblik i metaforens kraft og virkemåde.

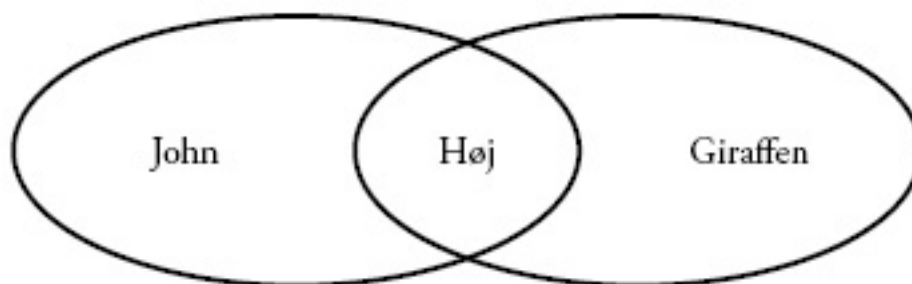
¹³ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 119

TILAGE TIL RØDDERNE

Begrebet metafor bruges i mange sammenhænge og på mange forskellige måder. Derfor vil jeg starte helt fra roden. På den måde håber jeg, at den kraft som Lakoff & Johnson tillægger den kommer til at stå tydeligere frem.

meta'for (-en, -er) billedligt udtryk (fx rosenknop = ung pige) ■ gr. *metafora* overføren, især et ords brug i uegentlig betydning ¹⁴

Dette er startpunktet for min undersøgelse, hvor rammen for de praktiske eksempler er et kort ophold i min barndomsby. Første weekend i maj vendte jeg for en kort bemærkning tilbage til det midtjyske.. Anledningen var min nevøs konfirmation. Forældre, brødre og de ældste venner bor der endnu, og det var en god lejlighed til at tilbringe hele weekenden der med lidt øl og genopfriskning af minder med vennerne og naturligvis konfirmationsfesten med nevøen. Så fredag aften foregik i vennelag på Ans Kro. Vi sad i krostuen og drak øl og kunne gennem vinduerne se to personer gå forbi ude på gaden. ”Der kommer Giraffen og Dyrepassereren,” lød det fra min kammerat Rasmus. Jeg kendte ikke de to, men på den modsatte side af gaden kunne jeg se en høj, slank mand gå efterfulgt af en mindre mand, der holdte sig inden for kort afstand. Jeg spurgte hvem, de var, og hvorfor de blev kaldt Giraffen og Dyrepassereren. Det er sagen uvedkommende, at deres navne var John og Torben, men hvad mere interessant i denne sammenhæng, at deres øgenavne hang sammen med egenskaber ved deres person. Giraffen (John) var som før nævnt høj, og Dyrepassereren (Torben) gik altid lige i hælene på John, og altid ville det samme. Lidt senere forlod vi Krostuen og gik ind for at sætte os til bords. Da vi skulle bestille valgte min kammerat Flemming Stegt flæsk med persillesovs. Jeg var lidt i tvivl om hvad jeg skulle tage. Flemmings voksende størrelse taget i betragtning og hans jargon med tjeneren, med hvem han var på fornavn, gav mig en indikation af, at han vidste, hvad der var godt på kroens menukort. Så jeg bestilte det samme. Det lød fra Flemming: ”Nå, man er nok en rigtig Torben Dyrepasser.” Det er et eksempel på, hvad en metafor kan være, og bruges til i det daglige sprog. Jeg vil her illustrere det:

¹⁴ Dansk Fremmedordbog, Nordisk Forlag 1999, s. 612

Som vi kan se er det egenskaben *høj*, der danner baggrund for en sammenligning mellem John og Giraffen, og dermed dannelsen af metaforen *John er en giraf*. Udgangspunktet for metaforen en sprogligt formuleret sammenligning, der går på lighed i form af højde. Sagt på en anden måde overføres egenskaben høj fra den ene referent *Giraf* til den anden referent *John*. En dyrepasser passer banalt nok på dyrene, og holder sig i nærheden til dem, og holder øje med hvad de foretager sig. På den måde er det nu relationen mellem *Giraf* og *Dyrepasser*, der bliver overført til relationen mellem John og Torben. Så da Flemming senere siger til mig, at jeg er en *Dyrepasser*, forstår jeg betydningen, da jeg tidligere har spurgt ind til den fra sætningen: ”Der kommer Giraffen og Dyrepasseren.”

Det ville måske være mere simpelt at sige: ”John er høj” eller ”Torben efteraber” og ”Du efteraber”, og her støder vi på en meget traditionel måde at se metaforen på. At metaforens funktion er en slags udsmykning. En flot måde at referere til noget på, som vi ligeså godt kunne have sagt direkte. Det dukker blandt andet op hos Aristoteles:

”Det sproglige udtryk er godt, når det er tydeligt og ikke tarveligt. Tydeligst er nu det der består af de hjemlige ord, men det er ganske vist også tarveligt.”¹⁵

Her kan metaforen forstås som en slags ornamentering. Altså at man for eksempel i forbindelse med en tale sørger for på en udsmykkende måde udtrykker sine budskaber. Her er det oplagt at tænke på retorikken.

“As clothes were first invented to protect us against cold, and afterwards began to be used for the sake of adornment and dignity, so the metaphorical employment of words began because of poverty, but was brought into common use for the sake of entertainment.”¹⁶

Det er let genkendeligt, at metafor har et element af underholdning, men der peges samtidig på at sproget kan have en fattighed som metaforen kan imødekomme. Eller måske mere præcis: der findes noget, vi ikke kan sige på en kort og prægnant måde. Fælles er i hvert fald, at metaforen ses som værende bundet til sproget, og på den måde er en semantisk størrelse. Der findes mange forskellige bud på en definition af begrebet metafor. Jeg mener dog, at det er rimeligt, at sige, at metaforens traditionelle plads i den mere klassiske sprogvidenskab har været i et modsætningsforhold til et objektivt eller bogstaveligt sprog. Her kan jeg pege på Keld Gall Jørgensen, der kalder en metafor for en...

”... substitution, der på basis af en semantisk ækvivalens erstatter et element med et andet.”¹⁷

¹⁵ Poetik, Aristoteles, Hans Reitzels Forlag 1992, XXII

¹⁶ De Oratore 3.155, fra Metaphor, Kittay, Clarendon Press 1987, s. 1

Længere tilbage finder vi Ulla Albeck, der ser metaforen som en et ”overført, billedligt Ord eller Udtryk.”¹⁸ Her skal det lige siges, at hun ser metaforen som en trope, men at termen metafor bruges om troper i det hele taget. Ifølge hende mente man i antikken, at troper ”burde bruges i kunstfuld stil for at forstærke og forskønne...” og ”...at man næppe kan finde en Tekst, saa lidt kunstfuld den være vil, uden at den benytter nogle af disse Udtryk.”¹⁹ Der er endnu et element, der er værd at lægge mærke til: i hvilke sammenhænge at brugen af trope/metafor er passende? Hun nævner godt nok kort, at de findes i den jævne prosa, men at det først og fremmest er i forholdet mellem poesi og prosa, at de hører hjemme, fordi ”Billedsprog hører sammen med følelsesbevæget, intenst Sprog.”²⁰ Sådan ser Lakoff og Johnson ikke på det. *Hverdagens Metaforer* afviser den klassiske tanke om metaforer som en slags overflade på sproget reserveret til højtidelige lejligheder. Nej, metaforer er placeret i vores daglige omgang med sproget, og de ser metaforer som et strukturerende princip, der bruges i al tale. ”

DU ER MIN LYGTEPÆL

De helt centrale påstande fra Lakoff og Johnson er for det første, at vores brug af sproget er metaforisk. For det andet, at den måde vi tænker og forstår verden i høj grad er metaforisk struktureret, og kan være ubevidst. Sådan starter introduktionen til *Philosophy in the Flesh*:

”The mind is inherently embodied.

Thought is mostly unconscious.

Abstract concepts are largely metaphorical.”²¹

På en forsimplet måde kunne jeg sige, at jeg forstår mange ting ved hjælp af at bruge ord, der normalt bruges om andre ting. Og samtidig, at der er en intention, enten ubevidst eller bevidst, i de sproglige udtryk. Det bringer mig frem til søndag middag til min nevøs konfirmation. Den unge konfirmand Martin har overstået forretten og forældre og families mere eller mindre pinlige indslag, og rejser sig nu op for at holde sin tale. Som traditionen foreskriver starter han med at sige tak for gaverne og at folk kunne komme. Derefter fortæller han om sit forhold til de forskellige familiemedlemmer inklusiv sin 6-årige lillebror: ”Andreas, du er min lygtepæl.” Lad os sætte tiden i stå i det splitsekund, hvor vi gæster vender vores hoveder og kaster blikket på Andreas. Ja, umiddelbart ligner den lille dreng jo ikke en lygtepæl, og på den måde er Martins sætning en smule underlig, hvis vi skal tage den bogstaveligt. Så på et realistisk sprogligt

---

¹⁷ Stilistik, Jørgensen, Gyldendal 1996, s. 76

¹⁸ Dansk Stilistik, Albeck, Gyldendal 1996, s. 116

¹⁹ Dansk Stilistik, Albeck, Gyldendal 1996, s. 114

²⁰ Dansk Stilistik, Albeck, Gyldendal 1996, s. 117

²¹ *Philosophy in the Flesh*, Lakoff & Johnson, Basic Books 1999, s. 3

plan er det rimeligt, at sige at sætningen er defekt. Det får os til at lede efter en anden forklaring. At sætningen kan forstås metaforisk. Vi må antage, at Martin ikke mener at hans lillebror er, hvad vi normalt forstår ved en lygtepæl. Da der ikke er noget, der tyder på at han har tømt to flasker lunken hvidvin til forretten, må vi nå frem til, at hans udsagn er nøje udvalgt - at taleren har bearbejdet og manipuleret virkeligheden ud fra en intentionel bevidsthed. På den måde bringes vores fornuft og fantasi i spil. Vi lader tiden stå stille - indtil videre. Nu vil jeg i stedet koncentrere mig om tankerne i hovedværket *Hverdagens metaforer*.

KILDE OG MÅL

Før jeg går ind i de tekniske termer, der altid er forbundet med en ny teori vil jeg kort gøre rede for min overordnede forståelse af bogen. Jeg vil ikke anklage Lakoff og Johnson for at være uambitiøse i forhold til indholdet i *Hverdagens metaforer*. Allerede i forordet får vi en indikator på i hvilket lys forfatterne gerne vil have at bogen skal ses. De to forfattere havde i slutningen af 1970'erne sat sig sammen for at skrive en kort artikel om de nyere betydningsteoriens fejlslutninger, men de indledende overvejelser til den opgave, rejste andre tanker ²²:

”I løbet af en uge opdagede vi at en række af den moderne filosofis og lingvistikens antagelser som den vestlige tradition havde taget for givet siden antikken, afskar os fra at stille de spørgsmål vi gerne ville stille. Vi ville ikke blot uddybe eller rette op på en allerede eksisterende betydningsteori, vi ville revidere nogle af den vestlige filosofis centrale antagelser.”

Grunden til at jeg har valgt at tage ovenstående citat med, er at da i foråret for første gang læste *Hverdagens metaforer*, gik det ikke rigtig op for mig, hvor radikal en ændring, der her bliver lagt op til. Bogen tager simpelthen sit udgangspunkt i metaforen som basis for hele vores betydningsdannelse. Som sidebemærkning kunne jeg indskyde, at de ligesom Merleau-Ponty ikke mangler.

I forhold til tidligere teorier omkring metaforer som et sekundært element i dannelsen af betydning, lægger de metaforen til grund for størstedelen af den menneskelige forståelse. Jeg ser deres tanker på den måde, at vi bevæger os rundt i virkeligheden og samler erfaringer. Vi har en krop, der interagerer med andre mennesker og verden og samler indtryk, der gennem en form for metaforisk mekanisme bliver til betydning. Lakoff & Johnson mener, at vores betydningsdannelse i forhold til abstraktioner grundlæggende er metaforisk, fordi de fleste ikke-fysiske begreber bliver forstået via andre, fysisk baserede begreber. Vores erfaringer ses som værende primært fysiske og sekundært betingende af kultur. Det er vores møde med naturen, mennesker og verdenen omkring os, der skaber vores begrebsapparat og dermed vores sprog.

---

²² *Hverdagens metaforer*, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 7

”Vi har set at metaforer præger vores almindelige begrebssystem på en gennemgribende måde. Fordi så mange af de begreber der er vigtige for os, enten er abstrakte eller ikke klart afgrænsede i vores erfaring, må vi forsøge at begribe dem ved hjælp af andre begreber som vi forstår bedre.”²³

Der er altså ikke tale om en overførsel af mening, som vi så det i den klassiske metaforbegreb. Det er nærmere en udvidelse af metaforens område som de kalder *the conceptual metaphor* eller i den danske oversættelse begrebsmetafor.

I den forbindelse er det vigtigt at Lakoff & Johnson skelner mellem tre underkategorier af begrebsmetaforer: ontologiske, orientielle og strukturelle metaforer²⁴:

Ontologiske metaforer	Orienteringsmetaforer	Strukturelle metaforer
<p>Grunder i vores erfaring med fysiske objekter.</p> <p>Giver basis for at opfatte ikke-fysiske fænomener, som for eksempel handlinger, følelser og ideer som fysiske objekter, der så lettere kan forstås</p>	<p>Bygger på vores opfattelse af rum: op-ned, ud-ind, frem-tilbage, centrum-periferi og dybde-overflade.</p> <p>Betydningen af den rumlige orientering hænger sammen med menneskekroppen: Op er godt, ned er dårligt.</p>	<p>Er i modsætning til de to andre delvist kulturelt betinget, og det kan ses som en erfaringsmæssig overbygning til de fysiske grundbetingelser.</p>

De tre kategorier trækker alle på vores erfaring som kan koncentreres i billedskemaer, der kan ses som en overordnet begrebslig struktur. Det vil sige, at de **ontologiske metaforer** gør det muligt for os, at referere til objekter på den måde, at fysiske og ikke-fysiske ting kan have en substans²⁵. På den måde er det ikke kun en reference, men det åbner også mulighed for grader af et fænomen eller direkte kvantificering. Jeg kunne for eksempel sige til min mormor, at jeg er *meget* træt eller *lidt* spændt. Det åbner også for, at vi kan identificere aspekter ved substansen metaforisk. For eksempel ville min mormor uden problemer forstå, hvad jeg mente, hvis jeg sagde: ”Din datter har nu også en mørk side,” hvis jeg blev træt af at høre på hendes lovprisning af min mor. Hvis hun så fortalte det til min mor, og jeg blev konfronteret med det giver de ontologiske metaforer mulighed for at jeg kan identificere en årsag: ”Undskyld. Jeg sagde det i vrede.” og samtidig sætte et mål op: ”Jeg vil bestræbe mig på, ikke at gøre det igen.” Det centrale i disse eksempler vedrørende de ontologiske metaforer er, at Lakoff & Johnson ikke forholder sig til, om der findes virkelige

²³ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 133

²⁴ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 24-45

²⁵ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 25-27

substanser udenfor vores menneskelige forståelse, men at vi forstår, at der er grænser mellem objekter. Også selvom det for eksempler er fænomener, der åbenlyst ikke er afgrænsede. Med andre ord kan vi identificere ting.

Men vi kan også sætte retning på gennem **orienteringsmetaforer**. Det sker selvfølgelig i forhold til fysiske fænomener. For eksempel kunne jeg nyde køreturen og samtalen med min mormor så meget, at jeg var lidt uopmærksom på trafikken, så hun pludselig ville skribe: ”Pas på bilen foran os.” På den måde ville *foran* relatere til vores bevægelses- eller synsretning. Men det gør vi også på ikke-fysiske fænomener. Jeg har ingen problemer med forståelsen, når min mormor siger: ”Prisen på mælk er gået op. Alting stiger hele tiden.” På den måde kombineres en ontologisk metafor *pris* med en orienteringsmetafor MERE ER OP. For Lakoff & Johnson er der her tale om et system af begreber, der står i forhold til hinanden, og ikke strukturerer et begreb ved hjælp af et andet, men mest har at gøre med rummelighed. I *Hverdagens metaforer* nævnes der mange på en lidt tilfældig måde, men nogle år senere definerer Lakoff under betegnelsen *The Spatialization of Form Hypothesis* syv rummelige skisma, som vi forstår strukturer ud fra ²⁶:

1. Op-ned
2. Del-helhed
3. Forbindelse
4. Central-perifer
5. For-bag
6. Lineær orden
7. Ind-ud

Orienteringsmetaforerne har rod i vores fysiske og kulturelle erfaringer, og der i stor grad er et indbyrdes system mellem orienteringsmetaforerne. For eksempel efter en vertikal akse med to poler: op og ned:

Jeg er i højt humør.

Bilen er fyldt op med benzin.

Han har rejst sig efter sin sygdom.

Hun er oprigtig.

Vi er i topform.

Han har kontrol over situationen.

Jeg er oppe i gear.

Jeg er helt nede i kulkælderen.

Min computer er brudt ned.

Pludselig faldt hun bare i søvn.

Sikke en nederdrægtig type.

Vi har sænket vores forventninger.

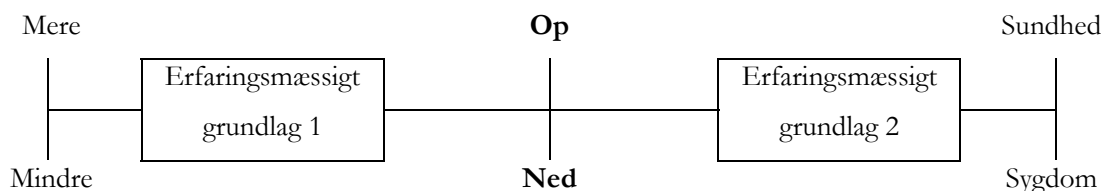
De har et lavt bundniveau.

Han var under påvirkning af stoffer.

---

²⁶ Women, Fire and Dangerous Things, Lakoff, The University of Chicago Press 1987, s. 283

Den vigtigste pointe i denne sammenhæng er, at ingen metafor kan forstås eller blive repræsenteret uafhængigt af det erfaringsmæssige grundlag ²⁷. Men selvom de forskellige metaforer bygger på anderledes erfaringer, kan der ifølge Lakoff & Johnson godt være en systematik.

På den måde kan heller ikke orienteringsmetaforerne ses som rent sproglige, da de afdækker både tanker og handlinger, og er vigtige i forhold til at koble begrebsmetaforen til den mere kropslige erfaringsdel, der adskiller sig fra det mere funktionelle verbalt-sproglige, men i højere grad handler om det spatiale, der er evnen til at opfatte rummelighed visuelt og handle på en umiddelbar forståelse. På den måde inddrager Lakoff & Johnson med deres metafor-teori vores allerførste møde med verden. At selv vores erfaringer fra de første leveår, specielt i forhold til orienteringsmetaforerne, påvirker vores erfaringsmæssige grundlag.

Alle tre kategorier trækker på vores erfaring af verden, som koncentrerer sig i såkaldte billedskemaer: en overordnet begrebslig struktur, der kan sammenlignes med en prototype eller det, der er typisk for et fænomen. Det er den **strukturelle metafor**, der kan ses som et resultat af en kognitiv-semantisk proces, som de kalder for en *mapping*.

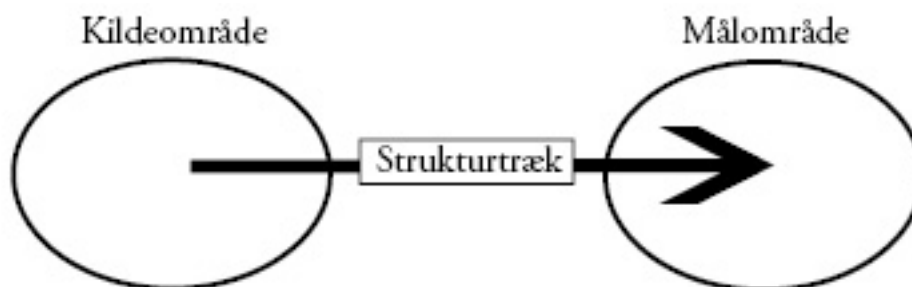
Når vi mapper, aktiverer vi et billedskemas struktur inden for ét begrebsområde. Det interagerer så med strukturer i billedskemaet for et andet begrebsområde.

”Fordi begreber er struktureret metaforisk ... på en systematisk måde, er det muligt for os at bruge udtryk fra ét domæne til at tale om tilsvarende begreber i det metaforisk definerede domæne.” ²⁸

²⁷ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 30

²⁸ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 66

Jeg kan også sige det på den måde, at vi bruger strukturtræk fra ét begreb til at strukturere et andet begreb. De forskellige begrebsområder benævnes kilde og mål. Det kan fremstilles på denne måde:

For at illustrere det med et eksempel skal vi en tur tilbage til weekenden i det midtjyske i konfirmationens tegn. Lørdag formiddag hentede jeg min Mormor i Viborg. Hun havde taget den lange vej i X-bus fra Sønderborg. Det var tydeligt, at hun var træt og som så ofte før betød det, at hun blev lidt gammel at høre på. Kombineret med intimiteten af at det kun var os to, mente hun at jeg skulle have et par ord med på vejen om hendes tilværelse. ”Åh, jeg har haft et langt og indholdsrigt liv fyldt med oplevelser,” sagde hun. I forhold til ovennævnte model sker der i en metafor det, at måloområdet konceptualiseres gennem kildeområdet, og der dannes hvad Lakoff & Johnson kalder en generisk metafor, der selvfølgelig ikke giver mening uden en afledt konkret metafor.

Typisk er måloområdet komplekst og abstrakt, mens kildeområdet er simpelt og konkret. I dette tilfælde kunne vi se den generiske metafor som LIVET ER EN BEHOLDER. Der sker en projektion fra kildeområdet (beholder) i form af [langt], [indholdsrigt] og [fyldt] til måloområdet (livet). De to områder smitter af på hinanden på den måde, at kildeområdet får en abstrakt betydning og måloområdet konkretiseres; livet er en fysisk rummelig størrelse. Jeg undervurderer nok ikke min mormor ved at sige, at hun ikke bevidst brugte en metafor. Og her er der en vigtig pointe i forhold til teorien. At brugen af metaforer ikke nødvendigvis foregår på et bevidst plan.

”Hvis du siger *Alle odds er imod os* eller *Vi må tage chancen*, vil folk ikke mene at du taler metaforisk, men blot at du gør brug af det normale dagligdags sprog der nu engang passer bedst til situationen. Ikke desto mindre vil din måde at tale om, opfatte og sågar opleve situationen på være struktureret metaforisk.”²⁹

²⁹ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 65

Forud for ovenstående citat er gjort rede for den generiske metafor LIVET ER HASARDSPIL i form af blandet andet disse udsagn:

Jeg griber chancen.
Alle odds er imod os.
Jeg har en trumf i baghånden.
Han har gode kort på hånden.
Det var det rene lotteri.
Hvis du spiller dine kort rigtigt, kan du gøre det.
Han er en kæmpe taber.
Han bluffer.
Han holder kortene tæt ind til kroppen.
Lad os forhøje indsatsen.
Her melder jeg pas.
Han har trukket det korteste strå.
Der er meget på spil.

Selvom jeg lige havde læst bogen, og på den måde var ”metaforskadet” og ledte efter eksempler, så er det ikke svært at forestille sig, at der er tusindvis af faste vendinger, der bruges på denne måde, uden at vi lægger mærke til det. Og det er netop på det niveau, at det bliver tydeligt, at Lakoff & Johnson står for en udvidelse af metaforbegrebet til at omhandle det, vi normalt betragter som dagligdags tale eller udtryk. Lad os sige, at min Mormor og jeg på vej hjem skulle holde i kø, kunne jeg for eksempel sige: ”Ej, hvor er det kedeligt. Tiden kryber af sted.” Normalt brug af den slags metafor ville være *Tiden går langsomt* eller lignende. Begge udsagn er, hvad det metaforiske indhold identiske, og min mormor ville sandsynligvis ikke havde noget problem med at forstå det, da både *kryber* og *går* har rod i en legemlig betydning fra en generisk metafor; TID ER ET MENNESKE. Argumentation fra Lakoff & Johnson er simpelthen, at forståelsen kun kan lade sig gøre, fordi at erkendelsen allerede virker gennem metaforer. Eller sagt på en anden måde: Hvis vi ikke forstod metaforisk, kunne vi ikke normalt så præcist forstå meningen med det metaforiske udtryk *Tiden går* og slet ikke et konstrueret udtryk, *Tiden kryber*, som vi aldrig har hørt før. På den måde forsøger Lakoff & Johnson at gøre op med en forestilling om, at sådan nogle udtryksmåder kun er sprog ved at hævde, at sammenhængen og muligheden for at forstå nye udtryk skyldes, at vi allerede tænker igennem de metaforer, vi taler igennem. Derfor er det muligt også at bevæge sig i den modsatte retning fra udtryk til forståelse. Gennem sproglige eksempler kan vi påvise det forståelsesmønster, som vi tænker og handler efter, da det det ligger til grund for de udtryk, vi danner. Det betyder, at umiddelbart, at der i princippet kan analyseres på al metaforisk sprogbrug. Men hvad er det mest interessant at kaste et nærmere blik på, og hvad kan teorien egentlig hjælpe os med at undersøge?

FORENING AF FORNUFT OG FANTASI

Hvis vi for eksempel tager fat på den generiske metafor 'TEORI ER EN BYGNING' er det rimeligt at sige, at den på en systematisk måde kan strukturere vores forståelse af *teori*. Det afgørende er, at den konceptuelle metafor finder anvendelse i flere metaforer, da jeg jo ikke kan finde et system, hvis der kun er ét element. Derfor skal den konceptuelle metafor generere flere metaforer for at have mere end en isoleret værdi, der kun kan beskrive en anvendt metafor. Et altafgørende udgangspunkt er derfor at finde sammenhængende metaforiske systemer. Samtidig fortæller teorien os, at vores sprogbrug er metaforisk, men ikke en direkte afspejling af virkeligheden, men at vores forståelse af et begreb er metaforisk. Det er nyttigt, hvis vi kan finde ud af hvordan det er metaforisk: hvilke metaforer bruges i hvilke sammenhænge? Det kan give os et godt grundlag for at vurdere hvilken tilgang, der ligger bag det benyttede sprog. Her ligger der endnu et vigtigt element, da der skelnes mellem i hvor høj grad, at kildeområdets elementer bruges i målområdet.

Umiddelbart har vi alle nemt ved at genkende disse eksempler ³⁰, der mere eller mindre er genkendelige i vores daglige sprog:

Er det fundamentet for din teori?

Teorien har brug for mere støtte. Den står på gyngende grund.

Vi er nødt til at konstruere nogle holdbare argumenter.

Hvad bygger du din teori på?

Ovenstående eksempler bygger på almindeligt brug af strukturer fra kildeområdet: fundament, støtte, grund, konstruere, holdbar og bygger. Men hvad hvis vi bruger andre elementer fra kildeområdet, der normalt ikke bliver brugt til at beskrive målområdet? For eksempel: *Hans teori har tusind små rum og lange snørklede gange*. Eksemplet peger på to ting: jo mere ukonventionelle metaforer der bruges, jo mere bevidsthed kræves der, og når vi benytter én metafor fremhæver vi noget, og skjuler noget andet. Så brugen af en bestemt metafor frem for en anden er forbundet med både fordele og ulemper, og en metaforanalyse kan på den måde ikke stå alene i forhold til at afgøre, om en konceptuel metafor er bedst til at sikre forståelsen af et begreb. Det rejser samtidig spørgsmålet: hvad er ikke metaforisk ifølge Lakoff & Johnson? Umiddelbart er der ikke en direkte modpol, men det tætteste vi kommer på det er deres beskrivelse af begrebet *prototype* ³¹. Hvis vi for eksempel forestiller os en ko. De fleste af os ville sikkert ikke forstå en kos fremtræden gennem mapping mellem koen og et fuldstændigt andet begrebsområde. Umiddelbart er det mit gæt, at vi tænker på fire ben, en hale, en mule og så videre. Hvis vi beskriver koen i forhold til andre

---

³⁰ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 59

³¹ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 140-144

egenskaber end den umiddelbart har, bliver det naturligvis metaforisk. Men for Lakoff & Johnson er den 100 % negative modpol til metaforisk ikke mulig. Lakoff & Johnson kalder det for subkategorisering³². Og her bliver det helt tydeligt, at teorien bygger på relativitet, der kan illustreres gennem et eksempel. Rundt omkring min fødeby ligger der et opland, der er præget meget af landbrug, så derfor er mange af mine skolekammerater vokset op på landet. Det er derfor rimeligt, at sige, at selvom vi kan blive enige om at en ko har fire ben har vi et forskelligt erfaringsgrundlag i forhold til koen. Hvis jeg nu gik en tur med min barndomsven Karl Jørgen, der i dag er landmand, og vi så en brun ko stå på en grøn mark ville han ikke som mig sige: ”Der står en ko.” Nej, han ville som minimum sige: ”Der står en jersey.”, og hvis jeg kender ham ret, ville han sikkert også tilføje alder, stand, værdi og så videre på et, for mig, halvvejs uforståeligt sprogligt plan. På den måde er der altså også tale om, at en prototype er relativ blandt andet i forhold til abstraktionsniveau, hvilket understøttes af den manglende tro på en objektiv sandhed, men altid afhænger af et begrebssystem, der i høj grad defineres af metaforer³³. På den måde ses alt sprogbrug som metaforisk i en eller anden forstand, og derfor bliver metaforen helt grundlæggende for vores dannelse af betydning på det abstrakte niveau. Lakoff & Johnson mener, at sandheden i sidste ende stammer fra den dagligdagens oplevelser.

”Vi baserer vores handlinger, både fysiske og sociale, på det vi mener er sandt. I det store og hele betyder sandheden noget for os fordi den er vigtig for vores overlevelse, og fordi den lader os fungere i vores verden.”³⁴

Hvis vi godtager, at de fleste ikke-fysiske begreber bliver forstået via andre fysisk baserede begreber må det betyde, at jeg ikke kan så tvivl om et udsagns sandhed uden at beskæftige mig med de metaforer, der indgår. Med andre ord er et udsagns sandhedsværdi altid er relativ til den metafor, som den bygger på. Og på den måde bliver distancen til den objektive tradition yderligere forøget, da det betyder at ordenes betydning ikke kan ses bogstaveligt og at verden ikke kan bestå af objekter, der kan kategoriseres efter objektive kriterier, der er uafhængige af individets forståelse.

”Fordi vi forstår situationer og udsagn ved hjælp af vores begrebssystem, afhænger sandhed for os altid af vores begrebssystem. På samme måde har vi, fordi forståelse altid er delvis, ingen adgang til ’hele sandheden’ eller til en definitiv fremstilling af virkeligheden.”³⁵

---

³² Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 99

³³ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 180

³⁴ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 181

³⁵ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 203

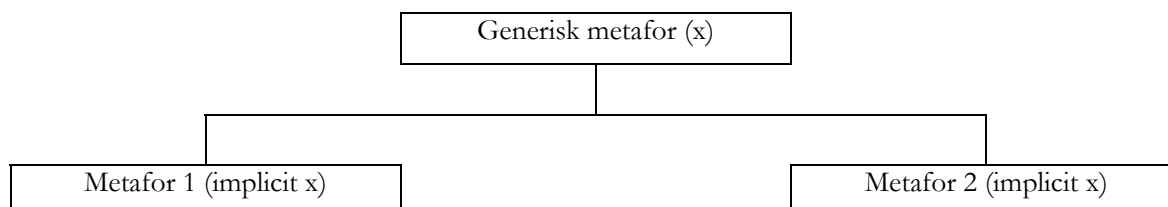
Den menneskelige forståelse er ikke adskilt fra sprogets betydningsindhold, men forankret i vores erfaringsmæssige erkendelse, der er defineret metaforisk. Deres fokus på individets sansemæssige og forståelsesmæssige tilgang til verden peger på en form for fænomenologi, der dog så inkluderer en krop, der er til stede i en eksisterende verden, der på det plan er objektiv. Så det er også en smule problematisk. Men hvad er det så det videnskabsteoretiske ståsted ifølge Lakoff & Johnson? *En erfaringsbaseret syntese.*

”Vi tilbyder ... et alternativ, der afviser, at objektivisme og subjektivism er vores eneste valgmuligheder. Vi afviser objektivistopfattelsen af at der findes en absolut og betingelsesløs sandhed uden dog at slutte os til subjektivistalternativet hvor sandhed kun kan opnås gennem fantasien, ikke begrænset af ydre omstændigheder. Grunden til at vi har fokuseret så meget på metaforen, er at den forener fornuft og fantasi.” ³⁶

På den måde ses metaforer som *fantasifuld rationalitet* ³⁷, da kategorierne i vores dagligdags tænkning primært er metaforiske, og omfatter følge- og fornuftsslutninger, ses almindelig rationalitet simpelthen som fantasifuld af natur. Lakoff & Johnson kommer frem til dannelsen af teorien ved brug af den induktive metode.

”Vi mener sproget kan give os data der kan vise os de overordnede principper for forståelse. Disse overordnede principper omfatter hele systemer af begreber snarere end enkelt ord eller enkelte begreber. Vi har opdaget at sådanne principper ofte er af metaforisk natur og indebærer forståelse af én slags erfaring ved hjælp af en anden slags erfaring.” ³⁸

Udgangspunkter er et væld af eksempler fra dagligdagssproget, der bliver opstillet i generelle kategorier, der danner det teoretiske perspektiv. På den måde bliver deres teser afprøvet i forhold til kriterier og rammer, som de vel egentlig selv har stillet op. På den måde kan teorien godt ses som en tautologi, da det bliver meget at bevise teoriens anvendelighed. Ja, eller modbevise den. Så det er muligt med de redskaber, der er til ligge i teorien, at konstruere en generisk metafor:

³⁶ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 216

³⁷ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 217

³⁸ Hverdagens metaforer, Lakoff & Johnson, Hans Reitzels Forlag 2002, s. 134

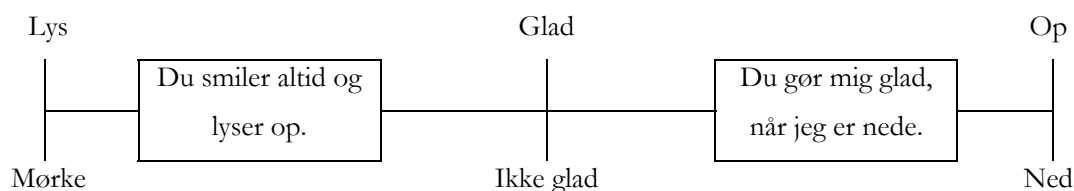
Hvis vi siger, at metaforerne hører hjemme på et udtryksplan, og derfor kan ses som eksplicitte, bliver der så sluttet op til niveauet over, hvor den fælles kategori er i form af den generiske metafor. På den måde er der en risiko for, at forbindelsen i en eller anden grad kan være vilkårlig. Den problematik er alment kendt indenfor den induktive metode, og sin vis en videnskabsteoretisk udfordring for de fleste inden for vores humanistiske uddannelse. Det største problem er dog, at det er svært at gennemskue hvilke kriterier, der gør noget til kildeområde og noget til målområde. Den eneste retningslinie er at kildeområdet i højere grad er konkret og baseret på erfaringer. Det åbner jo for at noget i ét tilfælde kan være kildeområde, og i et andet tilfælde målområde. Derfor er det svært, at se nogle generelle regler. I yderste konsekvens betyder det, at teorien er baseret på en metode, der resulterer i mange forskellige resultater på samme analyseområde, da det virkelig er en udfordring, at identificere og afgrænse begrebsmetaforerne entydigt. Derfor er de sproglige udtryk det mest sikre, vi kan forholde os til, hvilket også understreges af, at Lakoff & Johnson mener, at de generiske metaforer dannes på et dybt kognitiv niveau, som vi ikke nødvendigvis er bevidst om. På den måde kan teorien i princippet bevises hver gang, vi har to sproglige udtryk, der har et fællestræk. Omvendt kan den ikke falsificeres. Med andre ord kan vi finde præcis dét, vi leder efter, da der ikke er et konsistent system i begrebsmetaforerne. Så ud fra den betragtning kan teorien ses som uvidenskabelig, fordi den bliver bekræftet inden for de præmisser, som var udgangspunktet. Betyder det, at vi ikke kan bruge den konceptuelle metafor til noget? Nej, men det betyder at vi skal være varsomme med hvor vidt, vi fortolker de svar, vi får. Men hvad kan for at få svar, er det afgørende at stille spørgsmål. Så hvad skal vi spørge om?

HVORFOR ER ANDREAS EN LYGTEPÆL?

Hvis vi forstår ting ved hjælp af at bruge ord, der normalt bruges om andre ting, hvad betyder det så? Hvad tænker vi gæster, da vi vender os om, og ser på den smilende knægt, der lige er blevet kaldt en lygtepæl af sin storebror, og tydeligvis er glad for det? Et billede siger mere end tusind ord, lyder en kliche. Der kan uden problemer skrives tusind ord om egenskaberne ved en lygtepæl, der her kan ses som det fysiske og konkrete, altså kildeområdet. Jeg kunne for eksempel sige om lygtepæle, at:

- de er høje, lavet af jern og er i kontakt med jorden.
- de kan lyse, og gør det som regel, når der er mørkt.
- de hjælper mig med at finde vej.
- de har kun en binær funktionalitet; tændt eller slukket.
- tit og ofte bliver de pisset på af forbipasserende hunde.
- de står med over ti meters mellemrum, og har ikke kontakt med andre lygtepæle.
- de bevæger sig aldrig.

Ja, der er uendeligt mange muligheder. Jeg ved ikke, hvad de andre tænkte, men jeg kunne mærke, at vi alle sammen synes, at det var noget positivt. Og det kunne lillebror Andreas også før intentionen blev leveret, da konfirmanden Martin fortsatte: ”Du smiler altid og lyser op, og gør mig glad, når jeg er nede.” Skematisk vil jeg opstille det på denne måde:

Lygtepælens binære funktionalitet blev gjort abstrakt ved at overføre denne struktur til noget mere abstrakt i form af en relation mellem to mennesker. Det egentligt meget komplekse forhold blev umiddelbart erkendt på en måde af alle gæsterne i løbet af et splitsekund, bevidst eller ubevidst. Martin fremhævede ikke den fremragende egenskab ved lygtepælen, at det er sjovt at sparke til den, fordi den så går ud. Så havde erkendelsen været en helt anden. Men det vigtige er, at vi med metaforen har en sproglig indgangsvinkel til at konceptualisere forhold i vores virkelighed, der er svære at beskrive på et rent bogstaveligt plan. På det plan vil jeg sige, at det i høj grad giver mening, at undersøge mening i verden gennem brug af en konceptuel metaforforståelse. Hvis det ikke skal ses som et uholdbart værktøj videnskabeligt, er det vigtigt at vi kan acceptere den præmis, at vi har at gøre med et stykke arbejde, der i høj grad er et spørgsmål om fortolkningsmæssig kvalitet præget af åbenhed, så sammenhængen tydeligt fremgår. Det vil jeg forsøge at leve op til.

ET TV-SPOT

Som nævnt i indledningen har jeg valgt, at kigge på erkendelse ved at se nærmere på et tv-spot. Levende billede og lyd kan fastholdes som helhed, men for at skabe et overblik over de 42 sekunder har jeg valgt, at dele det ind i 24 dele. Det er sket efter hvornår, der bliver klippet. I bilag har jeg lavet et løst ark³⁹ med en oversigt over de 24 klip, der med fordel kan bruges som supplement til video⁴⁰ og denne tekst.

Derudover har jeg valgt at se bort fra den gennemgående musik i reduktionen, da det drejer sig om et gennemgående nummer⁴¹. Rent praktisk vil jeg henvise til de enkelte klip med et nummer på denne måde (eksempel klip 14): [14].

HVAD OPLEVER JEG?

Denne del af analysen har som før nævnt den funktion, at jeg så præcis som jeg kan, skal beskrive, hvordan jeg oplever fænomenet.

[1+2] Den smukke kvinde danser til tonerne af Trentemøllers remix af *What Else is There* af Röyksopp. Hun bevæger sine hofter på en sexet måde, og kaster håret i forskellige retninger. Små bobler bruser omkring hendes krop og forsvinder og minder mig om noget skrøbeligt og kortvarigt, men levende. Musikken fortsætter.

[3+4] Den nørdede fyr med høretelefoner danser fjollet, men sammen med den smukke kvinde. Stemmen fylder mig med lyst til at udfolde mig. Dans er følelse, aktivitet og kreativ energi, der kommer ud. Han lytter ikke til det samme musik som hende, men er ikke bange for at blive til grin, og han bliver belønnet med hendes selskab, fordi han ikke holder sig tilbage. Jeg skal ikke holde mig tilbage.

[5+6] Han er en helt normal fyr, der er trådt ind i en fantasiverden, hvor han skal kæmpe med dødsensfarlige robotter. Han blinker ikke med øjnene, så han frygter dem ikke.

[7+8] Han hiver sit lyssværd frem, og er parat til at kæmpe med sit liv mod de mekaniske ødelæggelsesmaskiner. Stemmen får mig til at huske, at jeg skal bruge min fantasi mere og være modig, og stå ved, at jeg nogle gange føler mig som en lille dreng i en mands krop, der kæmper mod overmagten.

---

³⁹ Se bilag: Tv-spot - Oversigt

⁴⁰ Se bilag: Tv-spot på CD

⁴¹ Musikken er et remix af Trentemøller af *What Else is There* af Röyksopp

[9+10] Den oversminkede fotomodel står som forstenet på en kunstig scene, mens flashen skydes af. Den opstillede scene har krævet, at en masse træer er blevet revet ud af deres oprindelige helhed, så det føles meget kunstigt. Det afskyr jeg, og jeg kan mærke indeni, at jeg ikke føler mig tryk ved det. Stemmen siger, at jeg skal smile mere, være mere glad og ikke dyrke det overfladiske, alvorlige og selvhøjtidelige.

[11] Det arbejdende hjerte pumper blod ud i kroppen, så jeg føler mig så levende. Mine følelser er klar til at omfavne kærligheden.

[12+13] Fyren sidder i en sofa med opmærksomheden begravet i sin bærbare. Han er bevæget, fordi der triller en tåre ned ad hans kind. Jeg er i tvivl om, det er glæde eller sorg. Stemmen minder mig om, at der ikke er noget i vejen med at vise mine følelser, selvom jeg er en mand. Det er helt normalt.

[14] Pigen sidder i mørket og ser gyserfilm alene, da gyserfilmen pludselig rykker ind i hendes værelse. Bamsen er levende, og det er uhyggeligt, selvom jeg godt ved, at det ikke er virkeligt. Min krop føles meget levende, da stemmen siger ”Gys.”

[15] Fjernsynet slukkes. Jeg skal bare hive stikket ud, når jeg bliver bange for gyserfilm.

[16+17] Kunstneren er spændt på at vise sin nye installation frem. Han tænder for den, og hvor der før var mørke er der nu lys. Han har ændret noget, og stemmen siger, at det er vigtigt at jeg skaber noget udover kun at koncentrere mig om at overleve. Noget andre kan få glæde af.

[18] Den flotte fyr er eftertragtet af de smukke unge piger, der flokkes omkring ham. Han kigger ikke på dem, han er ikke interesseret i dem, fordi han får en sms fra den, han er vild med. Stemmen siger, at jeg ikke skal tage mig selv så alvorligt og ikke være bange for at være sårbar. Livet er en leg, og jeg skal lege mere med alle pigerne.

[19] Kvinden er sur på manden, og lader det gå udover det opdækkede bord. Hun hiver duggen væk, og det hele flyver rundt i lokalet. Hun viser sine følelser og er hidsig. Det betyder noget for hende. Det er alvorligt. Stemmen siger, at jeg ikke skal gemme på mine frustrationer i forhold til andre mennesker, men komme ud med dem.

[20] Kvinden falder hen i musikken. Hendes øjne er lukkede, hendes øre er lukkede af høretelefonen, så hun lukker verden ude og nyder det. Stemmen siger, at jeg skal huske at give mig selv tid og plads til fordybelse, stilhed og lytte og mærke efter, hvordan jeg det, når verden lukkes ude og jeg er alene.

[21+22] Manden og konen sidder i sofaen, og der er tavshed. De er triste. Hun kigger på ham. Hun kigger væk igen, da han kigger mod hende. De misforstår hinanden og sidder hver for sig med en usynlig mur mellem sig, der kun kan brydes ned af en direkte øjenkontakt før samtalen kan gå i gang. Sådan vil jeg ikke have det, og stemmen siger til mig, at jeg skal huske at tale og være tæt på de mennesker, jeg holder af.

[23+24] Den dystre og mørke stemning fejes til side af lyset og de brusende og varme bobler, der nærmest er som vildskab og ild, der vidner om en ny begyndelse og kraft, der samles i det blodrøde energicentrum, der sprøjter små blods dråber ud. Stemmen siger, at jeg kan opleve mere med TDC. Jeg vil gerne opleve noget.

HVAD VED JEG?

Som før nævnt drejer denne del af analyse sig om, at få et sikkert vidensgrundlag. Det vil sige, at jeg skal beskrive fænomenet, som det er givet, og se bort fra fordomme, selvfølgeligheder og alt, hvad jeg tror, at jeg ved.

[1+2] I midten af billedet ser jeg en rød firkantet form (F1) med afrundede hjørner, hvor bogstaverne T,D og C i hvidt er placeret i midten. Ud fra denne forms øverste højre hjørne strømmer en stor mængde røde, pink og orange bobler i varierende størrelse (F2). I en nedadgående bue bevæger de sig fra højre mod øverste hjørne i venstre side af billedet. Bag F1 og F2 i midten af billedet ser jeg et menneske med skulderlangt, mørkt hår (M1) iført en beklædningsgenstand, der skiftevis er mørk og lys. Bag M1 er der en sort baggrund med mange ensartede cirkelformer, der skiftevis er mørkerøde og røde (B1). Fra starten står M1 delvist med sin højre side frem, mens den venstre arm er hævet. M1 drejer så sin krop i en cirkelbevægelse mod venstre, mens venstre hånd er placeret på hovedet, og håret svinger med kroppen. F1 opløses. M1 slipper hovedet med venstre hånd, mens venstre nu er placeret forrest, og dermed vender M1 nu sin venstre side frem. M1 hæver begge sine, bøjede arme, mens højre fod strækkes bagud. På samme tid strømmer F2 i en nedadgående bue fra øverste venstre hjørne mod midten, hvor F2 omkring maven på M1 forsvinder.

[3] Midt i billedet ser jeg et hoved, der er forbundet med en overkrop via en hals (M2), mens en stemme siger: "Dans." På hovedet bærer M2 briller, munden er lukket og to forbundne cirkelformer dækker ørerne, mens overkrop og skuldre er dækket af en mørk rød beklædningsgenstand, mens arme og hals er dækket af noget ternet i hvide, grønne og røde farver. Håret er brunt, langt i nakken, glat og følger hovedets form om til panden, hvor det er kortere. M2 har overkroppen vendt frem, mens hovedet svinges fra venstre mod højre side. Baggrunden er sort, og der er flere ensartede cirkelformer, der skiftevis er mørkerøde og røde.

[4] Foran B1 står M1 og M2, der nu er i fuld højde, og i mørke bukser. De er vendt mod hinanden, og står med siden til. En stemme siger: "mere." M2 har bøjede arme, og de er hævet til lidt under skulder højde. Benene er bøjede, og M2 hæver skiftevis sin højre fod og venstre arm, og omvendt mens kroppen drejer mod venstre. M1 svinger med håret og hæver sin venstre arm op mod hovedet for så at lade den falde strakt ned langs siden, mens håret kastes bagud, og højre fod løftes og bevæges bagud og ned. Så løftes venstre fod og bevæges bagud og ned, så M1 delvist vender sin krop frem mod sin venstre side.

[5] I midten af billedet ser jeg et hoved og en hals (M3). Øjnene er åbne, munden lukket og omkring halsen er der en grå form, mens håret er mørkt og har en rund form, der går et stykke ud fra hovedet. Baggrunden er sort og rødlig omkring tre røde ringe (B2). Derudover er der en hvid streg, og en hvid form på højre side af M3.

[6] På billedet ser jeg nogle samlinger af trekantede og firkantede forme i grå, hvide og sorte nuancer. (F3x). De er i varierende størrelse. Over samlingerne ser jeg en cirkel, hvor der i midten er to mindre røde cirkler. Samtidig med at jeg hører en markant lyd, dukker der en firkantet form frem i venstre side ved hver af formsamlingerne. Baggrunden er mørk og grå øverst, mens den i bunden har et rødligt skær.

[7] Midt i billedet ser jeg M3, der nu vender sin venstre side delvist frem, og hovedet er nu forbundet med en krop ned til livet. M3 bærer en brun beklædningsgenstand, der dækker siderne og armene helt ned til hænderne. Mens jeg hører en stemme sige: "Leg mere" ser jeg, at M3 med sine hænder er forbundet med en rød linje, der med let bøjede arbejds svinges i en buformet bevægelse fra brud til top på højre side af M3, så den til sidst ender over og bag hovedet. Baggrunden er lig B2, dog er de røde ringe nu mindre, men der er flere af dem.

[8] Midt i billedet ser jeg en stor mørk cirkel i forskellige grå nuancer (F4). I omkredsen ser jeg en masse hvide, runde former. Baggrunden er sort, bortset fra toppen, hvor der er i hele bredden er nogle røde firkantede former med afrundede hjørner. I venstre side af billedet ses i toppen en sort firkant med en tyk, hvid kontur på siderne og i toppen. Den er forbundet med F4 gennem en firkant i grålige nuancer. På F4 ses en mængde F3x i mindre størrelse, der bevæger sig fra øverste venstre hjørne af F4 mod nederste højre hjørne. Her står M3 i fuld figur på en femkantet form i grålige nuancer.

[9] Midt i billedet ser jeg en menneskelignende form (M4), der i sin højre hånd holder en mængde røde, runde former (F5), der på sig har små hvide cirkelformer. På sin overkrop bærer M4 en grå beklædningsgenstand, der også dækker skuldrene. Ved halsen ser jeg frem hvide forbundne streger. Underarme og hænder er dækket af sort, og omkring livet bærer M4 et kegleformet net af tynde, sorte steger. Baggrunden er mørk, dog rødlig i venstre side, og omkring M4 ser jeg nogle vertikale aflange, firkantede former i hvidt med små grå forskelligartede former på sig.

[10] I venstre side af billedet ser jeg F5. I højre side overkrop og hoved af M4. Læberne er røde, og der er en sort streg omkring øjnene. Håret er brunt, og i højre side af håret er der en hvid og blålig form. Øjnene er åbne og munden lukket. Jeg hører en stemme sige: ”Smil mere”, mens billedet to gange i meget kort tid på skift nærmest opløses i hvidt og tilbage til udgangspunkt. Baggrunden er mørk, dog brudt af tre vertikale streger i grønlig og grålige nuancer.

[11] I midten af billedet ser jeg en rund form i mørke, rødlige nuancer (F6). Jeg hører en stemme sige: ”Elsk mere.” F6 ændrer størrelse mellem stor og mindre flere gange. I venstre side ser jeg nogle tynde mørke streger. Baggrunden går fra mørkerød i kanten, mens den tæt på midten bliver mere lys rød.

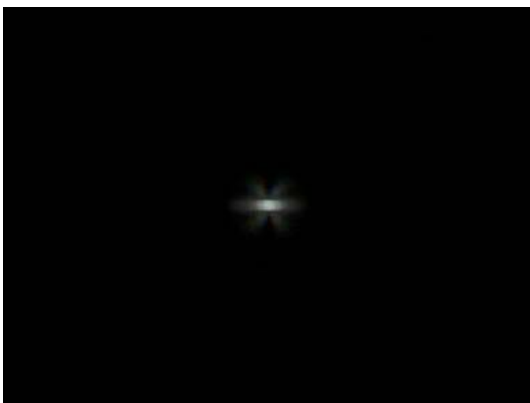
[12] I midten af billedet ses et siddende menneske (M5), der er i sit skød har to forbundne firkantede flader. M5 hviler sine fingre på den ene flade indtil højre hånd let bøjet bevæges mod ansigtet. Håret er brunt og sat højt, og der er ansigtsbehåring. I højre side af billedet ser jeg nogle sorte streger på begge leder, hvor de på horisontale står forskellige former i mørke, grønne og rødlige nuancer. I venstre side ser jeg en sort cirkelform, der er delt af en tyk streg i sort med grålige kanter. M5 bærer på overkroppen en mønstret beklædningsgenstand i lyse nuancer, mens benene er mørke. Baggrunden er rødlig i bunden og sandfarvet i toppen, hvor der også er firkantede former i forskellige farver (B3).

[13] Nu ser jeg kun hovedet på M5. Men en stemme siger: "Græd mere" tørrer M5 sit højre øje med sin højre hånd ved at bevæge hånden i en buet bevægelse fra øverste venstre hjørne og ned mod højre. Øjnene er åbne og blanke, og under øjet ses en lys linje.

[14]. Midt i billedet ser jeg det øverste af et menneske, der har langt brunt hår (M6). Foran på overkroppen knuger M6 en rød firkantet form med sine hænder. Formen dækker munden, mens øjnene er åbne. I den mørke baggrund ser jeg en bamse, der drejer sit hoved fra venstre mod højre, mens en stemme siger: "Gys mere."

[15] Jeg hører en stemme sige: "Sluk mere." Samtidig ser jeg en hvid horisontal stribe, der bliver mindre og mindre ind mod centrum af billedet, hvor den tager form af en stjerne med seks spidser for til sidst at blive opløst, så billedet bliver helt sort.

[16] Lidt til venstre for midten af billedet ser jeg en delvis mørk form (F7), der træder frem i forhold til en lys grå baggrund. F7 fylder ca. 25 % af billedet på den vertikale led og går fra bund til top af billedet, hvor F7 i bløde buer bliver smallere. Øverst er der en lille cirkelform. Pludselig falder der et rødt skær på F7.

[17] Jeg hører en stemme sige: ”Skabe mere”, mens der midt i billedet dannes en figur (F8) af tynde streger, linjer og ringe i gule, røde og hvide farver. Til venstre for F8 ser jeg en aflang, høj mørk figur foran en lys grå baggrund. Sider, top og bund af billedet er helt mørkt.

[18] Midt i billedet ser jeg et menneske fra livet og op (M7). Armene er korslagte, og i højre hånd holder M7 en lille sort firkant. M7 bærer på overkroppen en grå og sort beklædningsgenstand. Håret er mørkt. Mellem den helt sorte baggrund og M7 er der i venstre side fire mennesker, og på højre side fem mennesker. Alle på nær én er klædt i rødt. De har alle langt hår i forskellige farver. Mens de alle kommer nærmere M7 ser jeg en lys firkant i den lille sorte firkant i højre hånd på M7. Samtidig hører jeg ens stemme siger: ”Flirt mere” og M7 læner hovedet lidt på skrå mod sin egen venstre side..

[19] På en lys flade ser jeg nogle forskellige former (F9), der er gennemsigtige og indeholder enten gennemsigtige eller brunlige væsker. Den lyse flade løftes opad og F9 og væsken vælter ud. Andre runde former (F10) kommer nu til syne. De bevæger sig hurtigst op og ned igen, mens rødlig væske vælter ud fra dem, mens jeg hører en stemme sige: ”Skændes mere.”

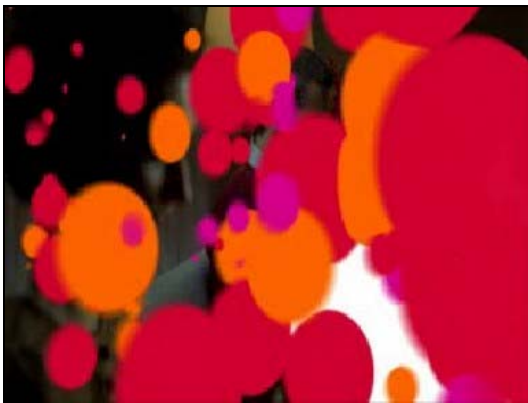
[20] Jeg ser et menneskeansigt, der fylder næsten hele billedet (M8). Ansigtet peger mod venstre side af billedet, munden er lukket og M8 vugger stille frem og tilbage, mens jeg hører en stemme sige: ”Lyt mere” og øjnene lukkes i. Det venstre øre på M8 er dækket af en rund form (F11). Baggrunden er mørk bortset fra øverste venstre hjørne, der er rødt.

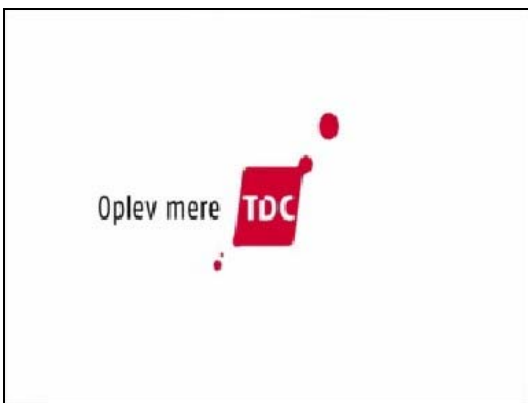
[21] Lidt over billedets midte er der i hver side placeret to mellemstore gule firkanter (F12). Mellem de to firkanter er der forneden en kantet form i grønne nuancer (F13), hvor de i hver side er placeret et menneske. Mennesket i venstre side (M9) af F13 sidder med sit højre ben over venstre knæ. Kroppen vender frem ad og er indhyllet i mørke. Ansigtet er vendt mod det andet menneske, der sidder i højre side (M10) og holder en firkantet form foran sig (F14). Jeg hører en stemme sige ”Tal.” Baggrunden er meget mørk.

[22] I venstre side ser jeg M9 fra bryst og op. Ansigtet er stadig delvist indhyllet i mørke. Lidt til højre for midten ser jeg M10 fra livet og op. Der er en lys trekant form (F15) omkring halsen, resten af kroppen er mørk. Helt ude i højre side ser jeg en gul og hvid form (F16) med spidse ender, der hele tiden ændrer sig. Men jeg hører en stemme sige: ”Mere” ser jeg at M9 drejer sit ansigt fra venstre mod højre, mens M10 drejer sit ansigt fra midten mod højre i retningen af M9.

[23] Billedet fyldes af en stor mængde runde former røde, pink og orange i varierende størrelse (F16). De bevæger sig fra højre mod venstre, mens baggrunden skifter fra mørk til helt hvid. F16 samles i venstre side af billedet. F16 bevæger sig ind mod midten og bliver mindre. Til sidst ses kun en helt rød firkantet form med afrundede hjørner (F17)

[24] I midten af billedet ser jeg en rød firkantet form (F18) med afrundede hjørner, hvor bogstaverne T,D og C i hvidt er placeret i midten. F18 vokser sig større, mens jeg på dens venstre side ser ordene ”Oplev mere” vokse sig større, mens de skifter fra en lysegrå til en helt sort farve. Samtidig siger en stemme: ”TDC Oplev mere.” Baggrunden er helt hvid. Omkring øverste højre og nederst venstre hjørne af F18 ser jeg små røde cirkelformer.

Som jeg tidligere skrev, er der behov for at placere undersøgelsen ind i den kontekst som den er en del af. Derfor vil jeg nu beskrive egenskaberne ved den verden, der omgiver os år 2008 gennem brug af Giddens’ tanker om det senmoderne samfund. Jeg vil undervejs relatere til Merleau-Ponty, Lakoff & Johnson, og til analysens hidtidige resultater.

MULIGE MÅDER AT LEVE PÅ

Teorier om, hvordan samfundet hænger sammen, søger altid at forholde sig til i hvor høj grad, det er muligt for det enkelte menneske selv at skabe sit liv, og i hvor høj grad vi allerede fra fødslen er begrænset af det samfund, vi fødes ind i. Hvis jeg skal forsøge at forstå den menneskelige handling og de sociale institutioner, der omgiver mig, er der som oftest to veje at gå. Enten er udgangspunktet, at samfundet er system og struktur eller også er det, at de enkelte mennesker og summen af deres handlinger er det, der udgør samfundet. Her vil jeg forsøge at gøre rede for min forståelse af Giddens' tanker, der forsøger at favne begge veje for at forstå det senmodernistiske samfund, jeg befinder mig i. Helt centralt er det, at han ser relationen mellem individ og samfund som et dynamisk genstandsfelt. Strukturerne definerer ikke bare individet. Individet definerer også strukturerne. Det kaldes en strukturdualitet ⁴². De enkelte mennesker i samfundet kalder Giddens for agenter, der er...

"...aktivt med til at rekonstruere det univers af social aktivitet, som befinder sig rundt om dem." ⁴³

Det betyder, at selvet ikke er et passivt væsen determineret af påvirkninger udefra, men at det bidrager til eller ligefrem forårsager sociale påvirkninger. Samtidig ser Giddens samfundet som værende i en fase af moderniteten, der i hans forståelse består af fire overordnede institutionelle dimensioner: industrialisering, kapitalisme, overvågning og voldsmidlerne ⁴⁴. På nuværende tidspunktet mener han, at vi befinder os i senmoderniteten, der er karakteriseret ved en globalisering af de fire dimensioner. Her skal globalisering forstås som...

"...intensiveringen af verdensomspændende sociale relationer, som forbinder fjerne lokaliteter på en sådan måde, at lokale begivenheder påvirkes af hændelser, der finder sted mange kilometer borte og vice versa." ⁴⁵

Men hvad betyder det for det enkelte menneske? Globaliseringen resulterer i en meget usædvanlig dynamik, der er skabt af tre faktorer: adskillelsen af tid og rum, udlejningsmekanismer og institutionel refleksivitet. Teknologisk er det muligt for mig at chatte med en kineser midt om natten, mens vi spiller computerspil imod hinanden. På den måde kommunikerer vi uafhængigt af tid og sted, og uden at vi er til stede i samme tid og rum, men derfor kan jeg stadig have en tæt kontakt, og jeg kan erkende den anden som menneske gennem vores kommunikation. Den peger Merleau-Ponty også på.

---

⁴² Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 8-12

⁴³ Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 23

⁴⁴ Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 26

⁴⁵ Modernitet og selvidentitet, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1994, s. 60

”Meget mere end det er et middel, er sproget noget i retning af et væsen, og netop derfor kan det gøre nogen nærværende for os: en vens telefoniske talen giver os ham selv, som var han fuldt og helt til stede i denne måde at kalde op og tage afsked, at begynde og slutte sine sætninger, bane sig vej mellem de usagte ting på. Meningen er talens totale bevægelse, og netop derfor bliver vor tanke hængende i sproget.” ⁴⁶

Interaktion ved brug af telefon og internet i vores hverdagsliv skaber sociale relationer udenfor de tidlige og rummelige dimensioner. Adskillelsen af tid og rum bliver i denne sammenhæng en forudsætning og følge af udlejringen af sociale systemer. Om udlejningsmekanismerne skriver han, at de...

”... vrister sociale relationer fri af deres binding til specifikke lokaliteter og rekombinerer dem på tværs af store afstande i tid og rum.” ⁴⁷

På den måde bliver de sociale relationer løftet ud af deres oprindelige kontekst. I forhold til udlejningsmekanismerne er der tale om meget abstrakte systemer, som han giver betegnelserne: symbolske tegn og ekspertsystemer. Et oplagt eksempel på et symbolsk tegn er penge. Penge har en standardiseret værdi og kan bruges på tværs af kontekstuelle forskelle. De fungerer uafhængigt af tid og rum, da de både fungerer som kreditmiddel og samtidig har en værdi, der muliggør transaktion mellem individer, der fysisk ikke befinder sig samme sted. Ekspertsystemer er ting, jeg ubesværet benytter uden at have viden om dem. Det kan være for eksempel være noget mekanisk som transportmidler, men det skal også forstås i forhold til for eksempelvis mad og medicin og sociale relationer som et besøg hos lægen eller en terapeut. Giddens mener altså, at jeg er omgivet af viden og systemer, som jeg dybest set ikke forstår. I hvert fald på et bevidst plan. ⁴⁸.

”Ekspertsystemer sætter tid og rum i parentes ved anvendelse af teknisk viden, der har gyldighed uafhængigt af de praktikere og klienter, som gør brug af dem.”

Og her kommer et centralt punkt hos Giddens frem: tillid er en væsentlig faktor for, at det moderne samfund overhovedet kan fungere. Han skelner mellem to former for tillid: ansigt-til-ansigt og den ansigtsløse tillid. I det moderne samfund sætter vi mere og mere vores lid til de abstrakte systemer, der er domineret af den ansigtsløse tillid. Det sker på bekostning af vores tillid til vores lokale kontekst og nære

---

⁴⁶ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 58

⁴⁷ Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 11

⁴⁸ Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 30

relationer som venner og familie. Men hvordan kan jeg så træffe vores beslutninger om, hvorvidt jeg skal have tillid? Det kan jeg på grundlag af den tredje faktor: den institutionelle refleksivitet ⁴⁹.

”Modernitetens refleksivitet refererer til den tilbøjelighed, som ligger i de fleste aspekter af sociale aktiviteter og i materielle relationer med naturen, til konstant revision på baggrund af ny information og viden. Sådan information eller viden er ikke tilfældig eller ekstern i forhold til moderne institutioner, men konstituerende for dem.”

På et mere praktisk niveau betyder det, at jeg konstant reviderer min viden. Ligesom hos Merleau-Ponty er væren-i-verden aldrig endelig eller komplet, men altid ny. Det har en betydning for de handlinger, jeg foretager mig, og dermed påvirker og former samfundet. Med andre ord vil det sige, at traditioner ikke længere har den samme betydning for mig. Det stiller mig, som et udtryk for det moderne menneske, i en meget åben situation, hvor det er op til mig selv at skabe et liv. Min identitet er åben og foranderlig forstået på en meget bogstavelig måde. Selvet er et refleksivt projekt, der fra dag til dag forandres gennem valg og fravalg ud af de uendelig mange muligheder, jeg har til rådighed. Giddens formulerer det på denne måde:

”Vi har ikke blot en biografi hver især, vi lever en biografi, som er refleksivt organiseret på baggrund af strømme af sociale og psykologiske informationer om mulige måder at leve på.” ⁵⁰

Denne levende biografi inkluderer min krop. Den er ikke blot et passivt intetsigende hylster. Den kropslige fremtræden bliver et vigtigt element i den biografi, jeg lever. Kroppen bliver simpelthen et fænomen af valg og muligheder. For eksempel bliver min påklædning en måde at udstille mig selv symbolsk, en måde at give selvidentiteten en ydre form. Men også andre aspekter, der har at gøre med kroppens fysiske form, som for eksempel spisevaner og seksuel adfærd, er vigtige. Giddens kalder disse aspekter for regimer. De er...

”...indlærte praksisser, som indebærer en stram kontrol med fysiske behov... (og) ... former for selvdisciplinering, men udgøres ikke udelukkende af konventionernes strukturering af hverdagen – de er personlige vaner, der i en eller anden udstrækning er organiseret i overensstemmelse med sociale konventioner, men som også formes af personlige tilbøjeligheder og dispositioner.” ⁵¹

Regimer er meget vigtige for min selvidentitet, fordi de kæder mine vaner sammen med aspekter af min ydre fremtræden, og på den måde kan de antyde noget om min baggrund og det selvbillede, jeg har skabt. I

---

⁴⁹ Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 32

⁵⁰ Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 25-26

⁵¹ Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 79

relation til væren-i-verden forstået som krop og bevidsthed i enhed, er der her sammenfald. Dog på den måde, at Giddens betoner kroppens overflade som et vidnesbyrd for bevidsthedens selvdisciplinering.

Det helt grundlæggende for Giddens' tanker er dog, at mennesker i det moderne samfund har skabt en verden fyldt med risiko på alle niveauer blandt andet gennem vores tillid til de abstrakte systemer. Globalt i form af for eksempel atomvåben og lokalt eksempelvis i form af en computervirus. Vores handlinger producerer hele tiden flere risici.

På baggrund af min usikkerhed er jeg blevet skeptiske overfor sikker viden og de ekspertsystemer som jeg har sat min lid til. Det er denne følelse, der gør, at jeg oplever verden som usikker, upålidelig og hele tiden foranderlig. Det kan ses som en erkendelse af den situation som fænomenologien hævder, at vi befinder os i. Alt for længe har vi ventet med at tage opgøret med den traditionelle, objektive videnskab, og det viser sig i en tvivl overfor viden, vi hidtil har set som sand, og automatisk har taget for gode varer. På den måde er jeg og alle andre nærmest dømt til, at det konstant er op til os selv at definere vores selv og den verden, der omgiver os. Og ikke mindst at forsøge at forstå den. Giddens kalder denne tilstand for ontologisk usikkerhed.

”Kaos lur på den anden side af det, der ligner trivielle aspekter af daglige handlinger og samtaler. Og dette kaos er ikke blot disorganisering, men et tab af fornemmelsen af selve tingenes og andre personers virkelighed.” ⁵²

Det lyder ganske forfærdeligt. Jeg kunne jo spørge mig selv om, hvordan det overhovedet er muligt at leve. Det er det dog, fordi jeg kan overkomme usikkerheden i forhold til min eksistens gennem fundamental tillid. Tilliden gør, at jeg er i stand til at leve mit daglige liv og den beskytter mod en tilværelse uden eksistentielle værdier, og er samtidig grundlaget for min opbygning af identitet. Eller måske mere præcis 'Modet til at være'. ⁵³ Det kan kædes sammen med analysen på den måde, at når jeg sidder og ser et tv-spot bliver jeg præsenteret for mulige måder, at leve på. Forstået på den måde, at jeg favner fænomenet og opløser afstanden mellem det oplevede og meningen. Det vil jeg nu forsøge at forklare ved at strukturere analysen ved hjælp af metafor-teorien fra Lakoff & Johnson og pege på essensen.

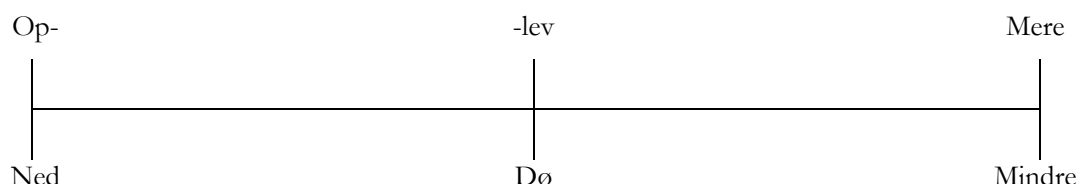
---

⁵² Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 50

⁵³ Modernitetens konsekvenser, Giddens, Hans Reitzels Forlag 1996, s. 52

MERE

Gennem stemmen etablerer TDC's tv-spot først og fremmest en relation til de førnævnte orienteringsmetaforer specielt ved brug af ordet "mere." På den måde skabes der en struktur, hvor meningen havner på den positive side af vores erfaringsmæssige grundlag. Det kan skematisk frem stilles på denne måde, der er teksten og stemmen i [24]:

Forholdet mellem orienteringsmetaforen MERE ER OP (MINDRE ER NED) og lev/dø kan for eksempel ses som vores erfaring med, at alvorligt syge ligger i senge og døde bliver begravet i jorden, mens levende går rundt oprejst. Grundlæggende kan MERE ER OP ses som en vertikalt orienteret og kvantitativ størrelse, og det fysiske grundlag kan forklares ved, at hvis du tilsætter mere af et stof eller et større antal fysiske genstande til en beholder, så stiger niveauet, altså bliver højere. Men hvilken beholder er der så tale om i denne sammenhæng? I *Hvad oplever jeg?* skriver jeg blandt andet:

[3+4] Stemmen *fylder* mig

[5+6] Han er en helt normal fyr, der er trådt *ind* i en fantasiverden

[11] Det arbejdende hjerte pumper blod ud *i* kroppen

På den måde kommer den ontologiske metafor KROPPEN/BEVIDSTHEDEN ER EN BEHOLDER. "Mere" nævnes af stemmen foruden "Oplev" sammen med disse ord: Dans, Leg, Smil, Elsk, Græd, Gys, Sluk, Skab, Flirt, Skændes, Lyt, Tal. Hvordan det "mere" relateres til ordene er vidt forskelligt, men et fællestræk er det inkluderer en aktiv krop/bevidsthed, der har sin opmærksomhed rettet mod noget, der har en direkte relation til det, der bliver sagt af stemmen. For eksempel [1-4]: Her bliver der danset og stemmen siger: "Dans mere." Så i det tilfælde er der overensstemmelse mellem det, stemmen siger, og det, der bliver gjort. Det samme gør sig gældende for flere, men der er dog undtagelser. For eksempel skriver jeg i *Hvad ved jeg?*

[10]: Øjnene er åbne og munden lukket. Jeg hører en stemme sige: "Smil mere."

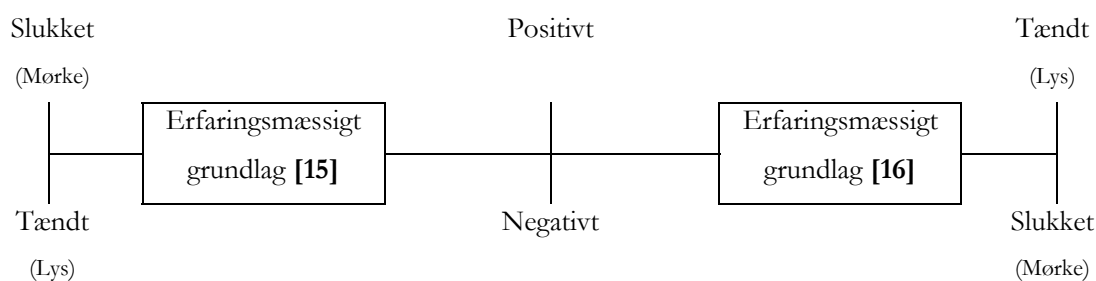
Det samme oplever jeg. Her er der altså ikke overensstemmelse mellem det sagte og billedet. Det forhold veksler altså mellem opfyldte og uopfyldte scenarier. Det kan aflæses i *Hvad oplever jeg?*

[10] jeg kan mærke indeni, at jeg ikke føler mig tryk ved det.

Det samme gør sig gældende i [21+22] hvor der er tavshed i modsætningen til stemmens ”Tal mere.”

[21+22] Sådan vil jeg ikke have det

Der er altså skiftende i forhold til om billedet opfylder stemmens opfordring. Det er medvirkende til, at oplevelsen kan ses som skiftende mellem modstand og tilslutning. For eksempel bliver det, at hive stikket ud (slukke) i [15] en positiv ting, mens det, at sætte stikket i (tænde) i [16] er en positivt. Det kan ses på denne måde:

På den måde bliver jeg metaforisk fastholdt i en sammenhæng, der opleves som konceptuel, så jeg umiddelbart tolker mit eget liv ind i de forskellige dele:

[7+8] jeg skal bruge min fantasi mere

[9+10] jeg skal smile mere, være mere glad

[11] jeg føler mig så levende.

[21+22] jeg skal huske at tale og være tæt på de mennesker, jeg holder af.

Billederne og stemmen er præget af en helt grundlæggende henvendelse til kroppen/bevidstheden, mens den i sin form er en opfordring til aktivitet. Ubevidst giver jeg det en mening og relaterer det i forhold til mit liv, da der behandles let genkendelige følelseshandlinger. Det betyder, at tv-spottet opfylder to formål.

For det første rummer det muligheden for at henvende sig til alle ved at fokusere på noget, der hører til ethvert menneskes liv. Med andre ord er segmentet dybest set mennesker, der er i stand til at relatere til opfordringerne.

For det andet knytter disse opfordringer sig til kommunikationstjenester, der bliver udbudt. Med andre ord er produkterne ikke i tv-spottet, men mellem opfordringerne og den oplevede relation til ens eget liv inde i bevidstheden. På den kan Dans, Leg, Smil, Elsk, Græd, Gys, Sluk, Skab, Flirt, Skændes, Lyt, Tal gennem tilknytningen til TDC og den oplevede mening ses som telefonsamtaler, sms, internet, gaming, musikdownload og så videre.

FINDE OG FORMIDLE

Samfundet er meget dynamisk og under konstant og hastig forandring. Den teknologiske udvikling kan gøre os uafhængige af tid og sted. De nære sociale relationer kan erstattes af abstrakte systemer. Alle traditioner, uskrevne love og regler tages igen og igen op til overvejelse. Facts og viden kan ses fra nye vinkler, som jeg kan handle ud fra i en stadig igangværende proces uden ende. Og det er netop her, at den konceptuelle metafor har sin berettigelse, da den i høj grad ligger op til analyser, der har en samfundsmæssig relevans. Det er ikke nogen tilfældighed, at specielt Lakoff efterfølgende har lavet omfattende analyser af det politiske liv. For eksempel med *Don't think of an elephant*, der illustrerer de vigtigste principper for hvordan man vinder dagordenen i den politiske debat. Specifikt hvordan de liberale demokrater skal frame deres budskaber rigtigt overfor et fast sæt af velkendte konservative værdier⁵⁴. Det helt centrale for den konceptuelle metafor er, at den er baseret på en relation til vores hverdagsliv. Derfor bliver metaforerne en sproglig indgangsvinkel til at mange kan få en forståelse af præmisserne i meget komplekse sammenhænge. Vi kan se dem som et middel, der kan imødekomme en stigende kompleksitet, og samtidig skabe en sammenhængskraft, da det umiddelbart kan erkendes af mennesker med mange forskellige forudsætninger. Det giver den konceptuelle metafor et 'demokratisk' perspektiv, der kan stå i kontrast til hvad, der ellers foregår rundt omkring på universiteterne. Det er selvfølgelig ikke i sig selv et mål, men det åbner mulighed for at nå ind til præmisserne i en diskussion. Det store problem med diskussioner er, at vi kan have forskellige forståelser af det, vi diskuterer, og det ofte er et udtryk for, at vi også har forskellige grundpræmisser. Og de er som regel aldrig oppe at vende, da vi ser vores egne grundpræmisser som selvfølgelig. Med metafor-teoriens briller kan vi gennem det brugte sprog analysere, hvordan forståelsen er. Altså tilskriver metaforen langt større betydning i tanke og tale, end vi normalt er vant til. Den præsenterer en måde, som vi kan forstå og tale om vores begrebsverden. Den simple grund til at det overhovedet kan lade sig gøre, er at meningen for Lakoff & Johnson stammer fra hverdagens oplevelser gennem strukturoverførsel fra kildeområde til målområde. Selve strukturen er ikke mening, men bærer mening, og henviser til andre oplevelser, der i sig selv kan have mening. Og det afgørende i den sammenhæng er, at det sker uden vi spekulerer voldsomt meget over det. Metaforerne er overalt og kognitive, så de er en væsentlig del af vores måde at erkende og tænke på. Spørgsmålet er ikke om en metafor på et generelt plan er god, dårlig, sand eller falsk, men nærmere bestemt hvem, der beskriver hvad med hvilke metaforer i hvilke

---

⁵⁴ Don't think of an elephant, Lakoff, Chelsea Green Publishing 2004

situationer. Og ikke mindst med hvem, da det er i interaktion med andre mennesker, at vi oplever strukturen i de sproglige mønstre. At vi oplever en samlet og sammenhængende forståelse af et begreb gennem en tematisk sammenhæng og fremhævelse af nogle aspekter frem for andre. Det er Merleau-Ponty også opmærksom på.

”Også skribenten taler rigtignok om verden og tingene, men han foregiver ikke at henvende sig til alle som til en ren Ånd; han henvender sig netop til den måde, hvorpå enhver indretter sig i verden, i livet og over for døden, griber menneskene, hvor de er, og indlægger mellem de fremstillede genstande, begivenheder og personer bestemte intervaller, planer og snit, belysninger; han berører i dem de mest intime installationer, bearbejder de bånd, som grundlæggende forbinder dem med verden, og forvandler deres dybeste ensidighed til et sandhedsmiddel.”⁵⁵

Overførslen fra det, der er konkret og fysisk til det, der er abstrakt bliver konstant defineret ud fra fysisk, social og kulturelle erfaringer. I forhold til det kulturelle element kan det ikke ses som en banebrydende opdagelse, at forskellige kulturer betyder forskellige opfattelser af verden. Det centrale er idéen om at vores begrebsapparat konstitueres af vores erfaringsmæssige tilgang i lighed med fænomenologien. I princippet deler de den samme eksistentielle tanke, der findes hos Merleau-Ponty om hvordan vi som mennesker er stillet, når vi skal lære verden at kende.

”...at barnet altså straks fra fødslen, ved simpel perception af den omsorg, det modtager, og de redskaber, der omgiver det, pejler sig frem til en aflæsning af betydninger, som med ét generaliserer dets eget drama til et spil om hele den kultur, det deltager i, - og at symbolbevidstheden som helhed samtidig frembringer, hvad barnet i sidste instans overhovedet oplever eller ikke oplever, lider eller ikke lider, føler eller ikke føler, så at der ikke er en detalje i dets mest individuelle historie, der ikke i en eller anden henseende bidrager til denne tilegnede betydning, som det giver udtryk, når det efter at have tænkt og levet, som det fandt godt, og oplevet efter dets kulturs imaginære mønster, endelig vender om på forholdet og glider ind i sin egen tales og adfærds betydninger for selv at blive kultur helt ind i det inderste af sin erfaring.”⁵⁶

Fænomenologi er en filosofi, der nysgerrigt beskriver og stiller spørgsmål ved det selvfølgelig for at belyse det væsentlige af noget. Denne essens kommer frem gennem en subjektiv og kvalitativ undersøgelse. Som før sagt betyder det, at den ultimative præstation indenfor fænomenologien er, at meningen viser sig eller ligefrem åbenbarer sig.

---

⁵⁵ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 37

⁵⁶ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 148

”Filosofien er uerstattelig, fordi den åbenbarer os denne bevægelse, hvorved liv bliver sandheder og cirkulariteten ved dette ejendommelige væsen, som i en vis forstand allerede er alt, hvad det giver sig til at tænke på.”⁵⁷

Den virkelige udfordring for fænomenologien er at formidle denne mening eller essens. På det punkt kan den konceptuelle metafor-teori fungere som den sproglige platform, der savnes.

”Det har altid kendetegnet fænomenologien, at det at tænke, er bundet til den erkendelsesmæssige styrke, som dagligdagssproget giver os. ... Fænomenologien må derfor spændes ud over det paradoks, at sproget på en gang er en puppe og et fængsel, og samtidig det eneste vi har til at skabe en ny og kritisk erkendelse. Men fænomenologien har samtidig altid været sig bevidst, at dette nye sprog ikke kan hentes hos naturvidenskaben eller i samfundsvidenskaberne og i psykologien. Samfund, historie og psyke kan ikke beskrives som objekter, men må altid indebære den levende, levede, indre erfaring.”⁵⁸

---

⁵⁷ Om sprogets fænomenologi, Merleau-Ponty, Gyldendal 1999, s. 149

⁵⁸ Verden, ord og tanke, Kirkeby, Handelshøjskolens Forlag 1997, s. 24

HVAD KOM JEG FREM TIL?

Jeg har undersøgt det konceptuelle tv-spot for at efterprøve en kombination af fænomenologien fra Merleau-Ponty og metafor-teorien fra Lakoff & Johnson, suppleret med en kontekstplacering gennem brug af tanker om modernitet fra Giddens. Har det gjort mig i stand til at beskrive mit undersøgelsesområde, der er resulteret i en tilfredsstillende beskrivelse, der kan forklare fænomenet?

Jeg har gjort rede for og diskuteret en måde, at tænke på i forhold til en struktur af bevidsthed, der kan formidles gennem brug af metafor-teorien. På den måde har det været min opgave, at beskrive fænomenet og gøre det abstrakte i oplevelsen konkret.

På den måde deler jeg som ny fænomenolog en fælles interesse med Lakoff & Johnson og Merleau-Ponty i, hvad jeg ville kalde praktisk filosofi. Det drejer sig om mennesker. På det plan kommer vi ikke objektivt nærmere på hvad mening egentlig er, ud over at vi oplever noget, der er meningsfyldt. Og at vi oplever det i strukturer, når vi overfører abstrakte begreber til noget, der er nemmere at håndtere.

Derfor mener jeg, at metaforen fra Lakoff & Johnson er brugbar som en sproglig mulighed for at komme nærmere en formidling af meningen af noget oplevet.

Metaforen overfører logik fra kildeområde til målområde, og kan indgå i systematiske og sammenhængende strukturer i vores tanker og sprog. Men som altid er teorien afhængig af konteksten, og vi har ikke mulighed for at sige om metaforen er sand eller usand. Den fungerer på de praktiske præmisser i den enkeltes begrebsverden.

LITTERATURLISTE

Dansk Stilistik

Albeck, Ulla, Gyldendal 1996

Poetik

Aristoteles, Hans Reitzels Forlag 1992

Modernitet og selvidentitet

Giddens, Anthony, Hans Reitzels Forlag 1994

Modernitetens konsekvenser

Giddens, Anthony, Hans Reitzels Forlag 1996

Stilistik

Jørgensen, Keld Gall, Gyldendal 1996

Verden, ord og tanke

Kirkeby, Ole Fogh, Handelshøjskolens Forlag 1997

De Oratore 3.155 fra Metaphor

Kittay, Eva Feder, Clarendon Press 1987

Don't think of an elephant

Lakoff, George, Chelsea Green Publishing 2004

Hverdagens metaforer

Lakoff, George & Johnson, Mark, Hans Reitzels Forlag 2002

Philosophy in the Flesh

Lakoff, George & Johnson, Mark, Basic Books 1999

Women, Fire and Dangerous Things

Lakoff, George, The University of Chicago Press 1987

Om sprogets fænomenologi – udvalgte tekster

Merleau-Ponty, Maurice, Gyldendal 1999

Kroppens fænomenologi

Merleau-Ponty, Maurice, Det lille forlag 1994

Fænomenologi

Zahavi, Dan, Roskilde Universitetsforlag 2003

Information, medie, kommunikation – en faglig videnskabsteori

Zeller, Jörg, Aalborg Universitetsforlag 2007

BILAG

BILAG